

พุทธโอวาท ก่อนปรินิพพาน

อ.วคิน อินทสระ

พุทธโฆวาท ก่อนปรินิพพาน

อ.วศิน อินทสระ

พุทธโอวาท ก่อนปรีนิพพาน

อ.วคิน อินทสระ

Pdf file Book

ชมรมกัลยาณธรรม

หนังสือดีลำดับที่ ๔๑๐

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : พฤศจิกายน ๒๕๖๓ จำนวนพิมพ์ ๓,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย

ชมรมกัลยาณธรรม ๑๐๐ ถนนประโคนชัย ตำบลปากน้ำ

อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๒๗๐

โทรศัพท์ ๐-๒๗๐๒-๗๓๕๓ และ ๐-๒๗๐๒-๙๖๒๔

ออกแบบปก/รูปเล่ม คนข้างหลัง พิสูจน์อักษร ทีมงานกัลยาณธรรม

พิมพ์ที่ บริษัทสำนักพิมพ์สุภา จำกัด โทร. ๐-๒๔๓๕-๘๕๓๐

สัพพทานัง ธัมมทานัง ชินาติ การให้ธรรมะเป็นทาน ย่อมชนะการให้ทั้งปวง

www.kanlayanatam.com

kanlayanatam

Line official :
kanlayanatam2

คำนำ

ชมรมกัลยาณธรรม

ในชีวิตมนุษย์เรา ไม่ว่าจะร่ำรวยล้นฟ้า หรือยากจนแสนเข็ญ แตกต่างกันทางความเป็นอยู่เพียงไร แต่มีสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นที่พึงของทุกคนได้แท้จริงเสมอภาคกัน นั่นคือ หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทุกชีวิต ย่อมต้องประสบกับสุข ทุกข์ ต่างๆ นานา รวมทั้งโลกธรรม อันไม่อาจหลีกเลี่ยงไปได้พ้น เป็นบุญของเราชาวพุทธ ที่ยังมีเสียงเตือนสติจากธรรม คอยเป็นประดุกแสงสว่างส่องนำทางชีวิต ขึ้นอยู่กับว่า เราเปิดใจรับธรรมได้มากน้อยเพียงไร ก็ย่อมประสบความสุข ร่มเย็น และมีความมั่นคงในหนทางแห่งความดีเพียงนั้น

ธรรมะของพระพุทธเจ้า เป็นสัจจะ ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ล่วงกาลผ่านมา นานกว่า ๒,๖๐๐ ปีแล้ว จากการสืบทอดโดยมุขปาฐะในเบื้องต้น ต่อมาก็มีการรวบรวมลงในพระไตรปิฎก เป็นองค์แทนพระบรมศาสดา โดยเริ่มต้นจากความเมตตาของพระอรหันตชีนาสพ ๕๐๐ รูป มีพระมหากัสสปเถระ เป็นประธาน ในการจัดรวบรวมสังคายนาครั้งแรก ด้วยเหตุที่มาหลังจากพุทธปรินิพพานเพียง ๒๑ วัน สืบสายธารแห่งความกรุณาผ่านพระอริยเจ้า และครูบาอาจารย์ จนมาถึงยุคเรา

แต่จะมีสักกี่ท่านที่จะได้อ่านพระไตรปิฎกภาษาบาลี อันเป็นต้นฉบับของพระไตรปิฎกจริงๆ เพราะชีวิตเราส่วนใหญ่ก็วุ่นวายอยู่กับการประกอบอาชีพ และเรื่องทางโลกต่างๆ จนแทบไม่มีเวลา แต่ก็ด้วยความเมตตาของครูบาอาจารย์ ผู้รู้ รุ่นต่อรุ่น ที่ได้อธิบายธรรมทั้งภาคปริยัติ และภาคปฏิบัติ ออกเป็นภาษาต่างๆ ให้เราได้มีโอกาสสัมผัสความบริสุทธิ์ ศักดิ์สิทธิ์ของพระธรรม ตามกำลังปัญญาของเรา แต่เมื่อเวลาผ่านไปยาวนาน ก็ต้องใคร่ครวญพอสมควรว่า สิ่งที่เราได้อ่าน ได้ฟัง ได้เรียนรู้นั้น ตรงตามหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธองค์จริงแท้หรือไม่ โดยสามารถพิสูจน์จากการน้อมนำมาปฏิบัติ อันพึงเห็นผลได้เฉพาะตน

ท่านอาจารย์วศิน อินทสระ เป็นปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ท่านหนึ่งในยุคสมัยของเรานี้ ที่ได้อุทิศชีวิตตั้งแต่ปฐมวัย เข้าสู่ร่มเงาแห่งพระพุทธศาสนา ศึกษาธรรมวินัยจากพระไตรปิฎกเถรวาท ตั้งแต่เป็นฌรน้อย จวบจนบัดนี้ แม้ท่านจะล่วงเข้าสู่ปัจฉิมวัยแล้ว ก็ยังคงเมตตาเป็นที่พึ่งทางธรรมและแสงสว่างทางปัญญา ที่ควรยกไว้เป็นปูชนียบุคคลแห่งพระพุทธศาสนาที่ท่านหาได้ยากท่านหนึ่ง นอกจากงานบรรยาย และงานเขียนในทางหลักธรรมหลากหลาย ท่านยังได้ประพันธ์วรรณกรรมอิงหลักธรรมไว้หลายเรื่อง เพชรน้ำหนึ่งในนั้นคือ “พระอานนท์ พุทธอนุชา” ซึ่งท่านประพันธ์ไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ หลังจากลาเพศบรรพชิตเพียงปีเดียว (อายุ ๓๑ ปี) เพื่อมาเป็นอาจารย์สอนธรรมในฐานะฆราวาส ซึ่งสามารถทำงานได้สะดวกและกว้างขวางหลากหลายขึ้น

“พระอานนท์ พุทธอนุชา” ได้รับยกย่องจาก Encyclopedia of World Literature in the 20th Century (สารานุกรมวรรณคดีหรือวรรณกรรมของโลก) ให้เป็นวรรณกรรมของโลก ในทศวรรษที่ ๒๐ นี้ และเป็นวรรณกรรมธรรมที่ได้รับเสียงสาธุการ กล่าวขวัญกันมาอย่าง

ต่อเนื่อง ด้วยถ้อยภาษาที่งดงาม ประดุกัลยาณมิตรทางธรรม เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาในชีวิตอย่างดีเยี่ยม ได้มีการนำข้อธรรมคำสอน ในหนังสือดังกล่าว มาเรียบเรียงเป็นเล่มใหม่ ให้ชื่อ “*ใบไม้ในกำมือ*” บ้าง “*พระพุทธโอวาทก่อนปรินิพพาน*” บ้าง ตีพิมพ์เผยแพร่ฉบับไม่ถาวร ธรรมอันงามวิจิตรด้วยอัจฉริยภาพของท่านอาจารย์วคิน อินทสระ ปราชญ์ผู้เปรียบประดุกพระธรรมเจดีย์ผู้ร้อยมัลลยธรรม ก็ได้สำเร็จ ประโยชน์ เป็นที่พึงทางใจของสรรพชีวิตมายาวนาน

บัดนี้ ชมรมกัลยาณธรรม ในฐานะศิษย์ทางธรรม ที่มีโอกาส ได้สืบทอดงานของท่านอาจารย์ ได้รับอนุญาตจากท่าน ให้จัดพิมพ์ หนังสือ “*พุทธโอวาทก่อนปรินิพพาน*” อีกครั้ง เพื่อเป็นคู่มือธรรมนำชีวิต แก่สาธุชนผู้ใฝ่ธรรม หวังให้ทุกท่านอาศัยเป็นที่พึงทางใจ โดยเฉพาะ ในยุคที่โลกนี้เต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวาย ธรรมนี้จะเป็นเพื่อนแท้ คอยเตือนสติ นำพาชีวิตไปในทางที่ถูกที่ควร เป็นกำลังใจให้ท่าน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค หนังสือของท่านอาจารย์วคิน อ่านง่าย เข้าใจง่าย และสัมผัสถึงใจเพื่อนมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้ง เป็นการรังสรรค์ธรรมอักษร ที่งดงามด้วยภาษาวรรณกรรม และถูกต้องตามพุทธพจน์ ดุจมัลลยธรรม อันสูงค่ายิ่ง

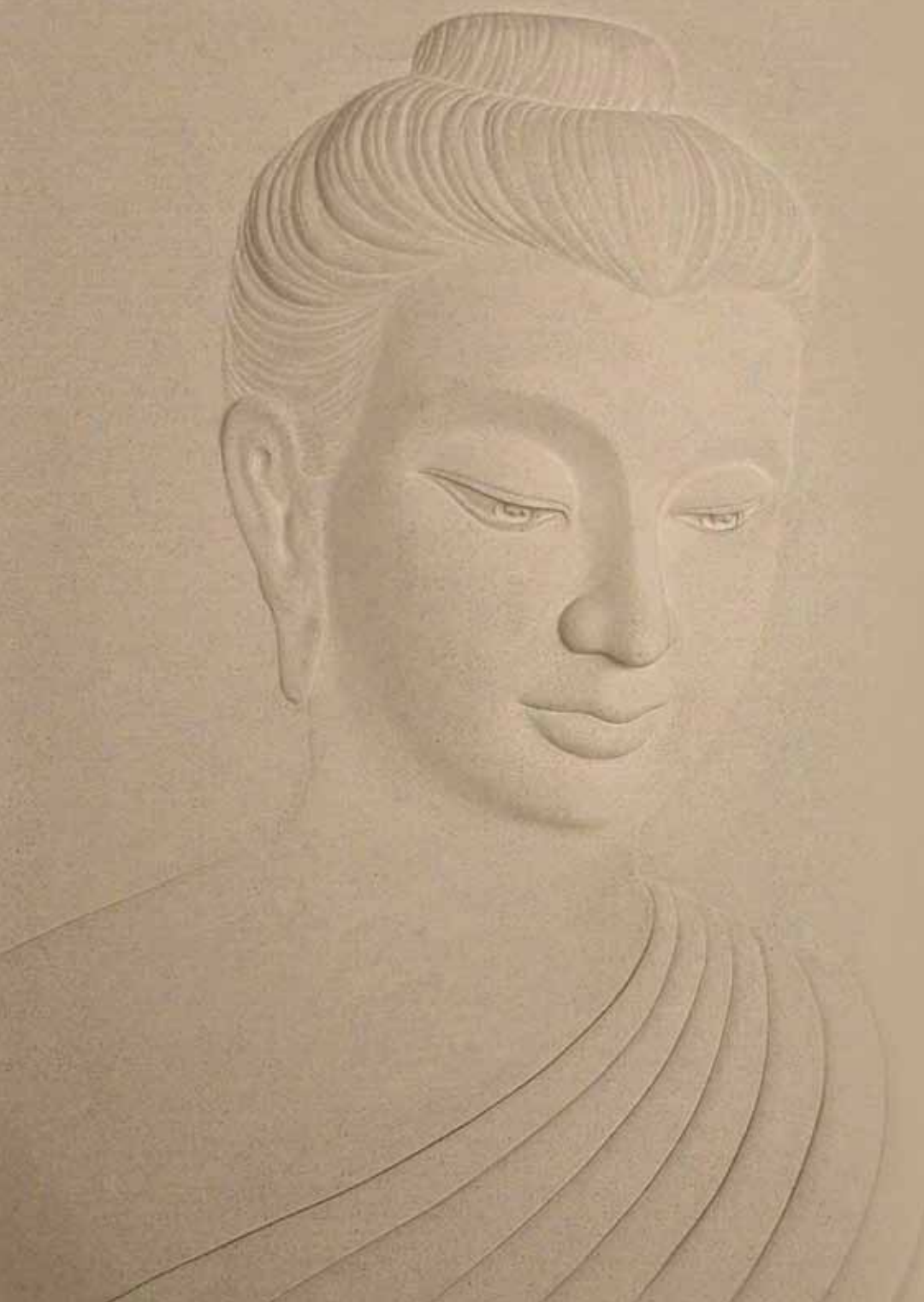
ชมรมกัลยาณธรรมหวังว่า ทุกท่านจะได้รับประโยชน์ จากหนังสือ เล่มนี้ ขอน้อมถวายธรรมทานเป็นพุทธบูชา และน้อมบูชาพระคุณ ท่านอาจารย์วคิน อินทสระ ด้วยความเคารพอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

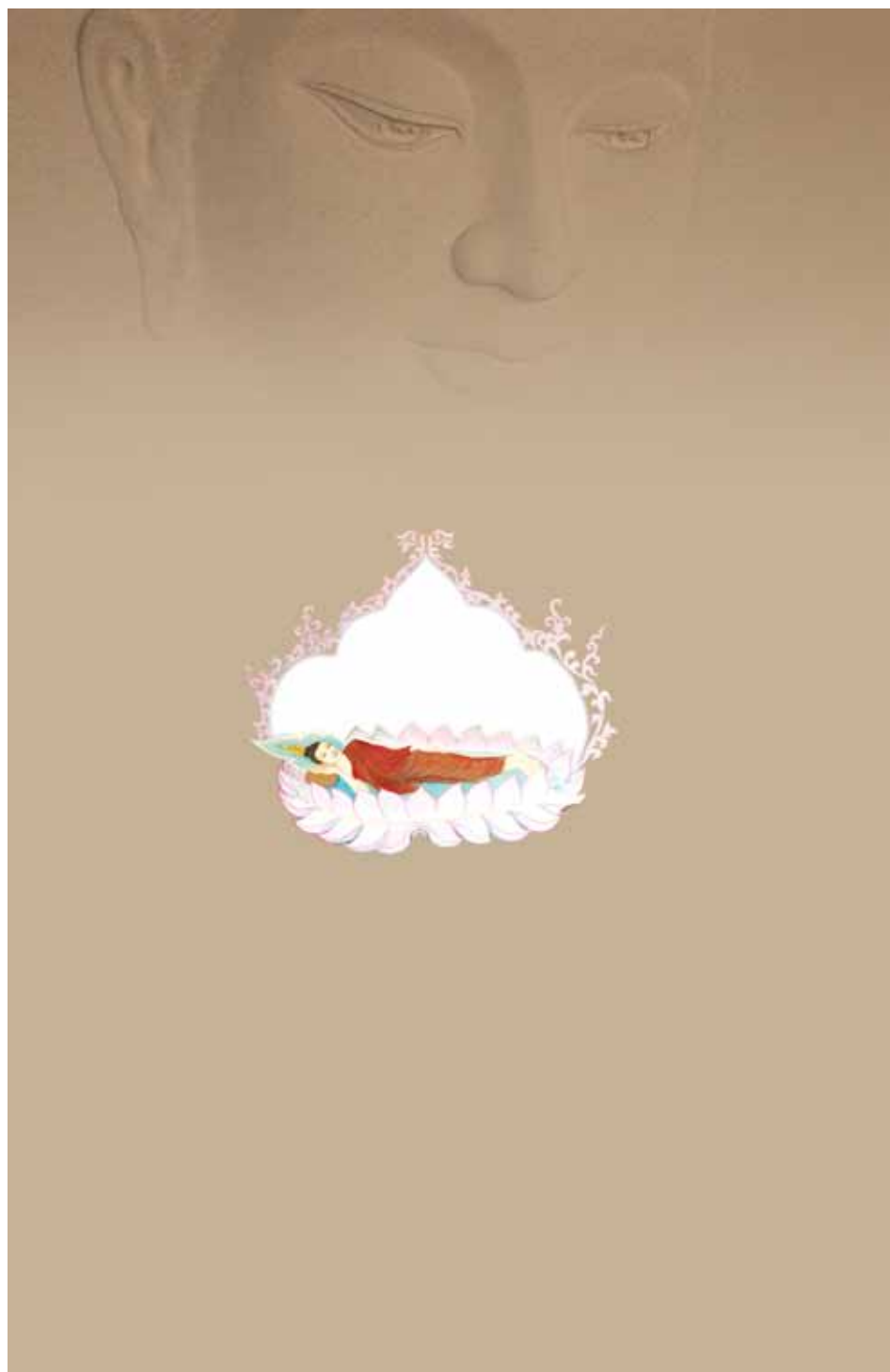
กราบบูชาคุณพระรัตนตรัยด้วยเศียรเกล้า

ทพญ.อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ

ประธานชมรมกัลยาณธรรม

๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

คราเมื่อพระพุทธองค์ทรงปลงพระชนมายุสังขาร พระพุทธองค์
เสด็จมาถึงป่าวาลเจตีย์ ประทับภายใต้ต้นไม้ซึ่งมีเงาครีမ်ต้นหนึ่ง
ทรงตรัสกับพระอานนท์ว่า

“อานนท์” เพราะอบรมอิทธิบาทสี่มาอย่างดีแล้ว ทำจนแจ่มแจ้ง
แล้วอย่างเรานี้ ถ้าปรารถนาจะมีชีวิตอยู่ถึงหนึ่งกัปป์ หรือมากกว่านั้น
สามารถจะมีชีวิตอยู่ได้” พระโลกนาถตรัสดังนี้ถึง ๓ ครั้ง

แต่พระอานนท์ก็คงเฉยมิได้ทุลอะไรเลย ความวิตกกังวลและ
ความเศร้าของท่านมีมากเกินไป จึงปิดบังดวงปัญญาเสียหมดสิ้น
ความจงรักภักดีอย่างเหลือล้นที่ท่านมีต่อพระศาสดานั้น บางทีก็ทำให้
ตนลืมนเฉลียวใจถึงความประสงค์ของผู้ที่ท่านจงรักภักดีนั้น ปล่อยให้
โอกาสทองให้ล่วงไปอย่างน่าเสียดาย

เมื่อเห็นพระอานนท์เฝ้าอยู่ พระพุทธองค์จึงตรัสว่า “อานนท์ เธอไปพักผ่อนเสียบ้างเถิด เธอเหนื่อยมากแล้ว แม้อตถาคตก็จะพักผ่อนเหมือนกัน” พระอานนท์จึงหลีกไปพักผ่อน ณ โคนต้นไม้ อีกต้นหนึ่ง

ณ บัดนั้น พระตถาคตเจ้าทรงรำพึงถึงอดีตกาลนานไกล ซึ่งล่วงมาแล้วถึง ๔๕ ปี สมัยเมื่อพระองค์ตรัสรู้ใหม่ๆ ท้อพระทัย ในการที่จะประกาศสังฆธรรม เพราะเกรงว่าจะทรงเหนื่อยเปล่า

แต่อาศัยพระมหากษัตริย์ต่อสรพสัตว์ จึงตกลงพระทัย ยำธรรมแก่รี และครานั้นพระองค์ทรงตั้งพระทัยไว้ว่า ถ้าบริษัททั้งสิ้น คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ยังไม่เป็นปึกแผ่นมั่นคง ยังไม่สามารถย้ายที่ปรวิบาท คือ ค้ำกล่าวจ้วงจาบล่วงเกินจากพหิรัลัทธิ ที่จะพึงมีต่อพระพุทธธรรม คำสอนของพระองค์ยังไม่แพร่หลาย เพียงพอตราบไต่ พระองค์ก็จะยังไม่นิพพานตรานั้น

ก็แลบัดนี้ พระธรรมคำสอนของพระองค์แพร่หลายเพียงพอ แล้ว ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ฉลาด สามารถ พอที่จะดำรง พรหมจรรย์ ศาสโนวาทของพระองค์แล้ว เป็นการสมควรที่พระองค์ จะเข้าสู่มหาปรินิพพาน

ทรงดำริดังนี้แล้ว จึงทรงปลงอายุสังขาร คือ ตั้งพระทัยแน่วแน่ว่าพระองค์จะปรินิพพาน ในวันวิสาขปุณมี คือวันเพ็ญเดือนหก

อันว่าบุคคลผู้มีกำลัง กลิ่งศีลामหีมา แห่งทิบ จากหน้าผาลงสู่สระ ย่อมก่อความกระเพื่อม สั่นสะเทือนแก่น้ำในสระนั้น ฉะนั้นได้ การปลงพระชนมายุสังขาร อธิษฐานพระทัยว่า จะปรินิพพานของ พระอนาวรณญาณ ก็ฉนั้นนั้น ก่อความวิปริตแปรปรวนแก่โลกธาตุทั้งสิ้น

มหาปฐพีมีอาการสั่นสะเทือน เหมือนหนังสือตัวที่เขาชิงไว้แล้ว ตีด้วยไม้ท่อนใหญ่ก็ปานกัน รุกขสาขาหวั่นไหว ไกวแกว่งด้วยแรง วายุโบกสะบัดใบอยู่พอสมควร แล้วนั่งสงบ มีอาการประหนึ่งว่า เสร้าโศกสลดในเหตุการณ์ครั้งนี้

เหมือนกุมารีน้อยคร่ำครวญ ปรีทวนาถึงมารดาผู้จะจากไป จนสลบแน่นิ่ง ณ เบื้องบน ท้องฟ้าสีครามกลายเป็นสีแดงเข้มดุจ เลือลำแพน ซึ่งไล่ด้วยเลือดสด บั๊กซาชาติร้องระงมสนั่นไพเราะ เหมือน จะประกาศว่า พระผู้ทรงมหากษัตริย์กำลังจะจากไปในไม่ช้านี้

พระอานนท์สังเกตเห็นความวิปริตแปรปรวนของโลกธาตุดังนี้ จึงเข้าเฝ้าพระจอมมุนี ทูลถามว่า “พระองค์ผู้เจริญ” โลกธาตุวิปริต แปรปรวนผิดปกติ ไม่เคยมี ไม่เคยเป็น ได้เป็นแล้วเพราะเหตุอะไร หนอ?”

พระศกพลเจ้าตรัสว่า “อานนท์เอ๋ย! อย่างนี้แหละ คราใดที่ ตถาคตประสูติ ตรัสรู้ หมุนธรรมจักร ปลงอายุสังขารและนิพพาน ครานั้นย่อมจะมีเหตุการณ์วิปริตอย่างนี้เกิดขึ้น”

พระอานนท์ทราบว่ บัดนี้พระตถาคตเจ้าปลงพระชนมายุ สังขารเสียแล้ว ความสะเทือนใจและความว่าเหว่ประดังขึ้นมา จน อัสสูลุชธรรมาไหลหลั่ง สุดห้ามหัก เพราะความรักเหลือประมาณ ที่ท่านมีในพระเชษฐภคินี ท่านหมอบลงที่พระบาทมุล แล้วทูลว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ! ขอพระองค์อภัยความกรุณาใน ข้าพระองค์และหมู่สัตว์ จงดั่งพระชนม์ชีพต่อไปอีกเถิด อย่าเพิ่ง ต่วนปรินิพพานเลย” กราบทูลเท่านั้นแล้ว พระอานนท์ก็ไม่อาจทูล

อะไรต่อไปอีก เพราะโศกาครุทร่วมทันหทัย

“อานนท์เอ๋ย!” พระศาสดาตรัสพร้อมด้วยทอดทัศนากาโรไป เบื้องพระพักตร์อย่างสุดไกล ลีลาแห่งความเด็ดเดี่ยวฉายออกมาทางพระเนตรและพระพักตร์ “เป็นไปไม่ได้ที่จะให้ตถาคตกลับใจ ตถาคตจะต้องปรินิพพาน ในวันเพ็ญแห่งเดือนวิสาขะ อีกสามเดือนข้างหน้านี้ อานนท์!

เราได้แสดงนิมิตโศภาสอย่างแจ่มแจ้งแก่เธอพอเป็นนัยมา ไม่น้อยกว่า ๑๖ ครั้งแล้ว คนอย่างเรานี้ มีอิทธิบาทภาวนาที่ได้ อบรมมาด้วยดี ถ้าประสงค์จะอยู่ถึง ๑ กัปป์ หรือมากกว่านั้น ก็พออยู่ได้ แต่เธอหาเฉลียวใจไม่ มิได้ทูลเราเลย เราตั้งใจไว้ว่า ในคราวก่อนๆ นั้น ถ้าเธอทูลให้เราอยู่ต่อไป เราจะห้ามเสีย ๒ ครั้ง พอเธอทูลครั้งที่ ๓ เราจะรับอาราธนาของเธอ แต่บัดนี้ช้าเสียแล้ว เรามีอาการกลับใจได้อีก” พระศาสดาหยุดอยู่ครู่หนึ่ง แล้วตรัสต่อไปว่า

“อานนท์! เธอยังจำได้ไหม ครั้งหนึ่ง ณ ภูเขานี้มีลักษณะ ยอดเหมือนนกแร้ง อันมีนามว่า “คิซฌกุฎ” ภายใต้ภูเขานี้มีถ้ำ อันขจรนาม ชื่อ “สุกรขาตา” ที่ถ้ำนี้เอง สวากผู้เลื่องลือว่าเลิศทาง ปัญญาของเราคือสารีบุตร ได้ถอนต้นหนานุสัยโดยสิ้นเชิง เพียง เพราะฟังคำที่เราสนทนากับหลานชายของเธอ ผู้มีนามว่า “ทีฆนชะ” เพราะไว้เล็บยาว

“เมื่อสารีบุตรมาบวชในสำนักของเราแล้ว ทีฆนชปริพาชก เทียวตามหาลุงของตน มาพบลุงของเขาคือสารีบุตร ถวายงานพัด เราอยู่ จึงพูดเปรยๆ เป็นเชิงกระทบกระเทียบว่า “พระโคดม ทุกสิ่งทุกอย่างข้าพเจ้าไม่พอใจหมด” ซึ่งรวมความว่า เขาไม่พอใจเราด้วย เพราะตถาคตก็รวมอยู่ในคำว่าทุกสิ่งทุกอย่าง เราได้ตอบเขาไปว่า

“ถ้าอย่างนั้น เธอก็ควรไม่พอใจ ความคิดเห็นอันนั้นของเธอเสียด้วย”

“อานนท์! เราได้แสดงธรรมอื่นอีกเป็นเอนกปริยาย สาริปุตระ ถวายงานพัดไปพัดไป จนจิตของเธอหลุดพ้นจากอาสวะทั้งปวง

“อานนท์เอ๋ย! ณ ภูเขาศิขณภูฏังกล่าวนี้ เราเคยพูดกับเธอ ว่า คนอย่างเราถ้าจะอยู่ต่อไปอีก ๑ กัปป์ หรือเกินกว่านั้น ก็พอได้ เธอก็หารู้ความหมายแห่งคำที่เราพูดไม่”

“อานนท์! ต่อมาที่โคตมนิโครธ ที่เหวสำหรับทิ้งโจรสัตตบรรณ ไกล์เวภารบรรพตที่กาฬศิลา ช้างภูเขาอิสสิคิลิ ซึ่งเลื่องลือมาแต่โบราณกาลว่า เป็นที่อยู่อาศัยของพระปัจเจกพุทธเจ้าเป็นอันมาก เมื่อท่านเข้าไป ณ ที่นั้น แล้วไม่มีใครเห็นท่านออกมาอีกเลย จึงกล่าวขานกันว่า อิสสิคิลิบรรพต (ภูเขากลิ่นกินฤๅษี) ที่เงื่อมเขาชื่อ สัปโปสะณะทิกะ ไกล์ป่าสีตะวัน ที่ตโปทาราม ที่เวฬุวันสวนไผ่อันร่มรื่นของจอมเสนา แคว้นมคธ ที่สวนมะม่วงของหมอชีวกโกมารภัจจ์ ที่มีทกุกฉิมิกทายวัน ทั้ง ๑๐ แห่งนี้ มีรัฐเขตแขวงราชคฤห์”

“ต่อมาเมื่อเราทิ้งราชคฤห์ไว้เบื้องหลัง แล้วจาริกสู่เวสาลีนคร อันรุ่งเรืองยิ่ง เราก็ให้นัยแก่เธออีกถึง ๖ แห่ง คือที่อุเทนเจดีย์ สัตตัมพเจดีย์ โคตมเจดีย์ พหุบุตตเจดีย์ สารันทเจดีย์ และปาวาลเจดีย์ คือสถานที่ซึ่งเราอยู่ ณ บัดนี้ แต่เธอก็หาเฉลียวใจไม่ ทั้งนี้ เป็นความบกพร่องของเธอเอง เธอจะคร่ำครวญเอาอะไรอีก”

“อานนท์เอ๋ย! บัดนี้สังขารอันเป็นเหมือนเกวียนชำรุดนี้ เราได้สลະแล้ว เรื่องที่จะดึงกลับคืนมาอีกครั้งหนึ่งนั้น มิใช่วิสัยแห่งตถาคต อานนท์ เรามีได้ปรักปรำเธอ เธอเบาใจเถิด เธอได้ทำหน้าที่ที่ดีที่สุดแล้ว บัดนี้เป็นกาลสมควร ที่ตถาคตจะจากโลกนี้ไป แต่ยังมีเหลือ

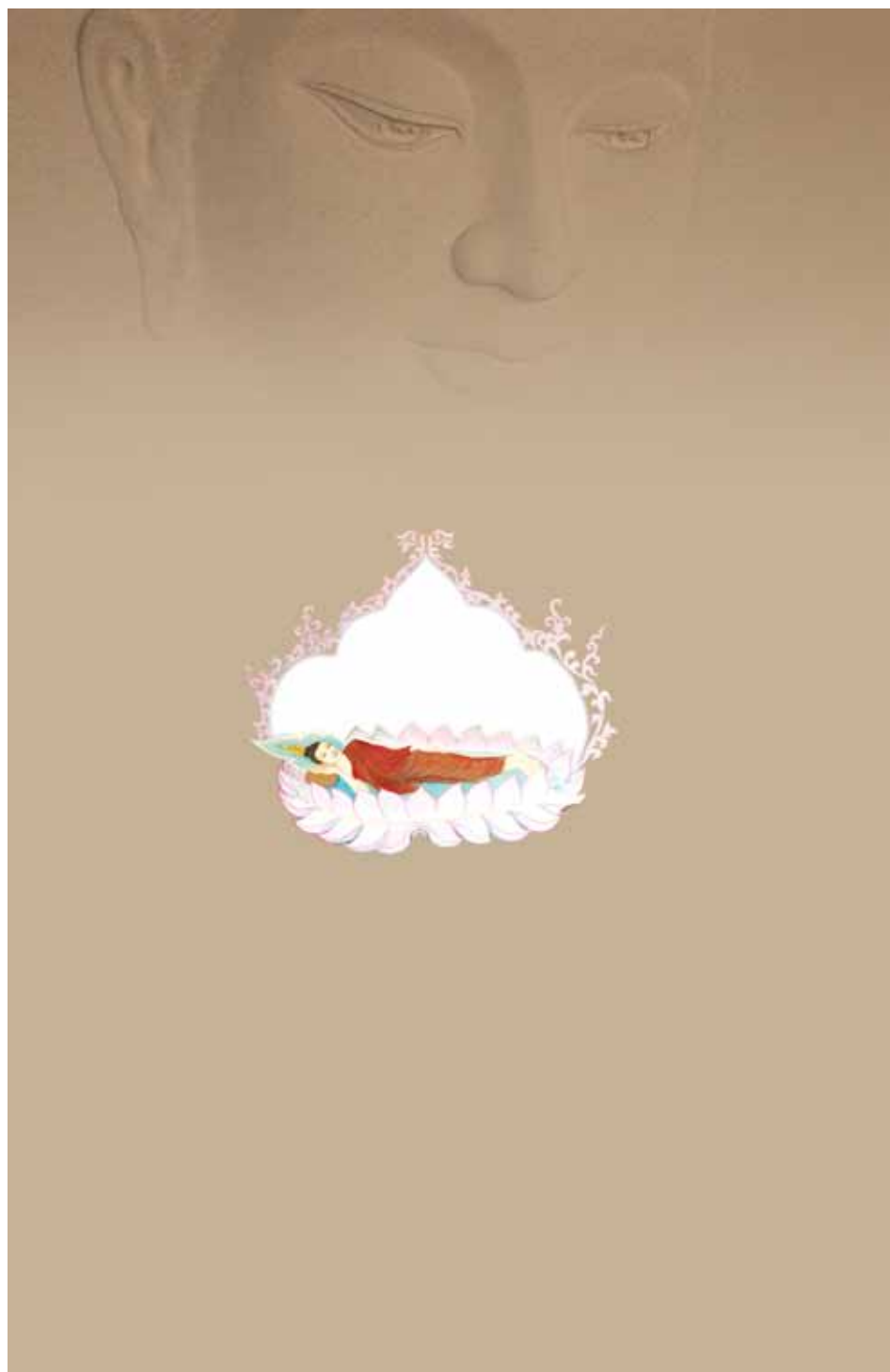
เวลาอีก ๓ เดือน บัดนี้สังขารของตถาคตเป็นเสมือนเรือรั่ว คอยแต่เวลาจะจมลงสู่ท้องธารเท่านั้น”

อานนท์! เราเคยบอกเธอแล้วมิใช่หรือว่า บุคคลย่อมต้องพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่พึงใจเป็นธรรมดา หลีกเลี่ยงไม่ได้ อานนท์เอ๋ย! ชีวิตนี้ มีความพลัดพรากเป็นที่สุด สิ่งทั้งหลายมีความแตกไป ดับไป สลายไปเป็นธรรมดา จะปรารถนามิให้เป็นอย่างที่ยั่งยืนควรจะเป็นนั้น เป็นฐานะที่ไม่พึงหวังได้ ทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไป เคลื่อนไปสู่จุดสลายตัวอยู่ทุกขณะ” ☸-

ภิกษุทั้งหลาย
พวกเธอจงมีธรรมเป็นที่เกาะที่พึ่งเกิด
อย่าคิดยึดสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งเลย
แม้ตถาคตก็เป็นแต่เพียง
ผู้บอกทางเท่านั้น

และแล้วพระจอมศาสนา ก็เสด็จไปยังภัณฑคามและโกคนครตาม
ลำดับ ในระหว่างนั้นทรงให้โอวาทภิกษุทั้งหลายด้วยพระธรรมเทศนา
อันเป็นไปเพื่อโลกุตตราริยธรรม กล่าวคือ ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุติ
และ วิมุตติญาณทรรศนะ เป็นต้นว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ศีลเป็นพื้นฐาน เป็นที่รองรับคุณอันยิ่งใหญ่
ประหนึ่งแผ่นดิน เป็นที่รองรับ และตั้งลงแห่งสิ่งทั้งหลาย ทั้งที่มีชีพ
และหาชีพมิได้ เป็นต้นว่า พฤษภาลดาวัลย์ มหาสิงขร และสัตว์
จตุบาทวิบาทนานาชนิด บุคคลผู้มีศีลเป็นพื้นใจ ย่อมอยู่สบาย
มีความปลอดโปร่ง เหมือนเรือที่บุคคลมัดกวาดเช็ดถูเรียบร้อย
ปราศจากเรือดและฝุ่นเป็นที่รบกวน

ศีลนี้เอง เป็นพื้นฐานให้เกิดสมาธิ คือความสงบใจ สมาธิที่มีศีลเป็นเบื้องต้น เป็นสมาธิที่มีผลมาก มีอานิสงส์มาก บุคคลผู้มีสมาธิ ย่อมอยู่อย่างสงบ เหมือนเรือที่มีฝาผนัง มีประตูหน้าต่าง ปิดเปิดได้เรียบร้อย มีหลังคาสำหรับป้องกันลม แดด และฝน

ผู้อยู่ในเรือนเช่นนี้ ฝนตกก็ไม่เปียก แดดออกก็ไม่ร้อน ฉันทใด บุคคลผู้มีจิตเป็นสมาธิ ก็ฉันทนั้น ย่อมสงบอยู่ได้ ไม่กระวนกระวาย เมื่อลม แดด และฝน กล่าวคือโลกธรรมแผดเผา กระพือพัดซัดสาด เข้ามาครั้งแล้วครั้งเล่า สมาธิอย่างนี้ ย่อมก่อให้เกิดปัญญาในการ พาดฟันย่ำยี และเชือดเฉือนกิเลสอาสวะต่างๆ ให้เบาบางและหมดสิ้นไป เหมือนบุคคลผู้มีกำลัง จับศาสตราอันคมกริบ แล้ว ถางป่าให้โล่งเตียนก็ปานกัน

ปัญญาซึ่งมีสมาธิเป็นรากฐานนั้น ย่อมปรากฏดุจไฟดวงใหญ่ กำจัดความมืดให้ปลาสนาการ มีแสงสว่างรุ่งเรืองอำไพ ชับฝุ่นละออง คือกิเลสให้ปลิวหาย ปัญญาจึงเป็นประดุจประทีปแห่งดวงใจ

อันว่าจิตนี้เป็นธรรมชาติที่ส่องใสอยู่โดยปกติ แต่เศร้าหมองไป เพราะคลุกเคล้าด้วยกิเลสหนาชนิด ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นเครื่องฟอกจิตให้ขาวสะอาดดั้งเดิม จิตที่ฟอกแล้วด้วยศีล สมาธิ และปัญญา ย่อมหลุดพ้นจากอาสวะทั้งปวง”

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วจากอาสวะ ย่อมพบกับ ปิติปราโมชอันใหญ่หลวง รู้สึกตนว่า ได้พบขุมทรัพย์มีมหา หาอะไร เปรียบมิได้ อิมอาบชาบชานด้วยธรรม ตนของตนเองนั่นแล เป็นผู้รู้ว่า บัดนี้กิเลสอันร้ายต่างๆ ได้สิ้นไปแล้ว ภาพใหม่ไม่มีอีกแล้ว เหมือนบุคคล ผู้ตัดแขนขาด ย่อมรู้ด้วยตนเองว่า บัดนี้แขนของตนได้ขาดแล้ว”

“ภิกษุทั้งหลาย บรรดาทางทั้งหลาย อริยมรรคมีองค์แปด ประเสริฐที่สุด บรรดาบททั้งหลาย บทสี่ คืออริยสัจ ประเสริฐที่สุด บรรดาธรรมทั้งหลาย วิราคะ คือการปราศจากความกำหนัดยินดี ประเสริฐที่สุด บรรดาสัตว์สองเท้า พระตถาคตเจ้าผู้มีจักขุ ประเสริฐที่สุด อริยมรรคมีองค์แปดนี้แล เป็นไปเพื่อพรรณนะอันบริสุทธิ์ หาใช่ทางอื่นไม่

เธอทั้งหลาย จงเดินไปตามทางอริยมรรคมีองค์แปดนี้ อันเป็นทางที่ห้ามารให้หลงติดตามมิได้ เธอทั้งหลายจงตั้งใจปฏิบัติ เพื่อทำทุกขให้สิ้นไป ความเพียรพยายาม เธอทั้งหลายต้องทำเอง ตถาคตเป็นแต่เพียงผู้บอกทางเท่านั้น เมื่อปฏิบัติตนดังนี้ พวกเธอจักพ้นจากมารและบ่วงแห่งมาร”

“ภิกษุทั้งหลาย ความทุกข์ทั้งหมด มีมูลรากมาจากตัณหา อุกาทาน ความทะยานอยาก ตินรน และความยึดมั่นถือมั่นว่า เป็นเรา เป็นของเรา รวมถึงความเพลินใจในอารมณ์ต่างๆ สิ่ง que เข้าไปเกาะเกี่ยว ยึดถือไว้ โดยความเป็นของตน ที่จะไม่ก่อทุกข์ก่อโทษให้ นั้น เป็นไม่มี หาไม่ได้ในโลกนี้

เมื่อใดบุคคล มาเห็น สักแต่ว่าได้เห็น พัง สักแต่ว่าได้ฟัง รู้ สักแต่ว่าารู้ เข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เพียงสักว่า ไม่หลงไหล พัวพันมัวเมา เมื่อนั้น จิตก็จะว่างจากความยึดถือต่างๆ ปลอดโปร่ง แจ่มใส เบิกบานอยู่”

“ภิกษุทั้งหลาย เธอจงมองดูโลกนี้ โดยความเป็นของว่างเปล่า มีสติอยู่ทุกเมื่อ ถอนอัตตานุทิฏฐิ คือความยึดมั่นถือมั่นเรื่องตัวตน เสียด้วยประการฉะนี้ เธอจะเบาสบาย คลายทุกข์ คลายกังวล ไม่มี ความสุขใดยิ่งกว่า การปล่อยวาง และการส่ำรวมตนอยู่ในธรรม”

“ภิกษุทั้งหลาย ไม่มีความสุขใดเสมอด้วยความสงบ ความสุข ชนิดนี้สามารถหาได้ในตัวเรานี้เอง ตราบใดที่มนุษย์ยังวิ่งวุ่นแสวงหา ความสุขจากที่อื่น เขาจะไม่พบความสุขที่แท้จริงเลย มนุษย์ได้ สรรค์สร้างสิ่งต่างๆ ขึ้นไว้ เพื่อให้ตัวเองวิ่งตาม แต่ก็ตามไม่เคยทัน การแสวงหาความสุข โดยปล่อยใจให้ไหลเลื่อนไปตามอารมณ์ที่ ปราศรณานั้น เป็นการลงทุนที่มีผลไม่คุ้มเหนื่อย เหมือนบุคคล ลงทุนวิดน้ำในบึงใหญ่ เพื่อต้องการปลาเล็กๆ เพียงตัวเดียว”

“มนุษย์ส่วนใหญ่มัววุ่นวายอยู่กับเรื่องกาม เรื่องกิน และเรื่อง เกียรติ จนลืมนึกถึงสิ่งหนึ่ง ซึ่งสามารถให้ความสุขแก่ตนได้ตลอดเวลา สิ่งนั้นคือ ดวงจิตที่ผ่องแผ้ว

เรื่องกามเป็นเรื่องที่ต้องดิ้นรน เรื่องกินเป็นเรื่องที่ต้องแสวงหา และเรื่องเกียรติเป็นเรื่องที่ต้องแบกไว้

เมื่อมีเกียรติมากขึ้นภาระที่จะต้องแบกเกียรติ เป็นเรื่องใหญ่ยิ่ง ของมนุษย์ผู้หลงตนว่าเจริญแล้ว ในหมู่ชนที่เพ่งมองแต่ความเจริญ ทางด้านวัตถุนั้น จิตใจของเขาเร้าร้อนอยู่ตลอดเวลา ไม่เคยประสบ

ความสงบเย็นเลย เขายินดีที่จะมอบตัวให้จมอยู่ในคาวของโลก
อย่างหลับหูหลับตา เขาพากันบ่นว่าหนักและเหน็ดเหนื่อย พร้อมๆ
กันนั้น เขาได้แบกก้อนหินวิ่งไปบนถนนแห่งชีวิตอย่างไม่รู้จักวาง”

“ภิกษุทั้งหลาย คนในโลกส่วนใหญ่เต็มไปด้วยความกมลัลกอก
และหลอกลวง หาความจริงไม่ค่อยได้ แม้แต่ในการนับถือศาสนา

ด้วยอาการดังกล่าวนี้ โลกจึงเป็นเสมือนระงมอยู่ด้วยพิษไข้
อันเรื้อรังตลอดเวลา ภายในอาคารมหึมาประจวบปราสาทแห่งกษัตริย์
มีลมพัดเย็นสบาย แต่สถานที่เหล่านั้น มักบรรจุกเต็มไปด้วยคนซึ่งมี
จิตใจเร่าร้อนเป็นไฟอยู่เป็นอันมาก ภาวะอย่างนั้น จะมีความสุข
ผู้ผู้มึนใจสงบอยู่โคนไม้ได้อย่างไร”

“ภิกษุทั้งหลาย การแสวงหาทางออกอย่างพวกเธอนี้ เป็นเรื่อง
ประเสริฐแท้ การแก่งแย่งกันเป็นใหญ่เป็นโตนั้น ในที่สุดทุกคนก็รู้อเอง
ว่า เหมือนแย่งกันเข้าไปสู่กองไฟ มีแต่ความรุ่มร้อน กระทบกระวายเป็น

เสนาบดีตีมน้ำด้วยภาชนะทองคำ กับคนจนๆ ตีมน้ำด้วยภาชนะ
ที่ทำด้วยกะลามะพร้าว เมื่อมีความพอใจ ย่อมมีความสุขเท่ากัน
นี่เป็นข้อยืนยันว่าความสุขนั้น อยู่ที่ความรู้สึกทางใจเป็นสำคัญ
อย่างพวกเธออยู่ที่นี้ มีแต่ความพอใจ แม้กระท่อมจะมุงด้วยใบไม้
ก็มีความสุขกว่าอยู่ในพระราชฐานอันโอ้อ่าแน่นอนทีเดียว

คนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตนี้ มิใช่คนใหญ่คนโต แต่เป็นคนที่รู้สึกว่ ชีวิตของตนมีความสุข สงบ เยือกเย็น ปราศจากความเร่าร้อน กระทบกระวายเป็น”

“ภิกษุทั้งหลาย! ลามและยศนั้นเป็นเหยื่อของโลก ที่น้อยคนนักจะสลละและวางได้ จึงแย่งลามแย่งยศกันอยู่เสมอ เหมือนปลาที่แย่งเหยื่อกันกิน แต่หารู้ไม่ว่า เหยื่อนั้นมีเบ็ดเกี่ยวอยู่ด้วย หรือเหมือนไก่ที่แย่งไส้เดือนกัน จิกตักัน ทำลายกัน จนพินาศไปทั้งสองฝ่าย น่าสังเวชสลดใจจิตยิ่งนัก

ถ้ามนุษย์ในโลกนี้ ลดความโลภลง มีการเผื่อแผ่เจือจาน โอบอ้อมอารี ถ้าเขาลดโทสะลง มีความเห็นอกเห็นใจกัน มีเมตตา กรุณาต่อกัน และลดโมหะลง ไม่หลงงมงาย ใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ปัญหาและชีวิต โลกนี้จะน่าอยู่ก็มาก แต่ช่างเขาเถิด

หน้าที่โดยตรงและเร่งด่วนของเธอ คือลดความโลภ ความโกรธ และความหลงของเธอเองให้น้อยลง แล้วจะประสบความสำเร็จ ความเยือกเย็นขึ้นมาก เหมือนคนลดไข้ได้มากเท่าใด ความสบายกาย ก็มีมากขึ้นเท่านั้น”

“ภิกษุทั้งหลาย! ทำไมมนุษย์จึงยอมตัวอยู่ภายใต้การจองจำของสังคัม ซึ่งมีแต่ความหลอกหลอน สับปรับ และแปรผัน ทำไมมนุษย์จึงยอมตัวเป็นทาสของสังคัม จนแทบจะกระดิกกระเดี้ยตัวมิได้ จะทำอะไรจะคิดอะไร ก็ต้องคำนึงถึงความรู้สึกของสังคัมไปเสียหมด

สังคัมจึงกลายเป็นเครื่องจองจำชีวิต ที่มนุษย์ซึ่งสำคัญตัวว่า เจริญแล้ว ช่วยกันสร้างขึ้น เพื่อผูกมัดตัวเองให้อึดอัดรำคาญ มนุษย์

ยิ่งเจริญขึ้น ก็ดูเหมือนจะมีเสรีภาพน้อยลง ทั้งทางกายและทางใจ

ดูๆ แล้วความสะตอกสบาย และเสรีภาพของมนุษย์ จะสู้ สัตว์เดรัจฉานบางประเภทไม่ได้ ที่มันมีเสรีภาพที่จะทำอะไรตาม ใจชอบอยู่เสมอ ดูอย่างเช่น ผงวิหคนกกา มนุษย์เรา เจริญกว่าสัตว์ ตามที่มนุษย์เราเองชอบพูดกัน แต่ดูเหมือนพวกเราจะมีความสุข น้อยกว่าสัตว์

ภาระใหญ่ที่ต้องแบกไว้คือ เรื่องกาม เรื่องกิน และเรื่องเกียรติ มันเป็นภาระหนักยิ่งของมนุษย์ชาติ สัตว์เดรัจฉานตัดไปได้อย่างหนึ่ง คือเรื่องเกียรติ คงเหลือแต่เรื่องกามและเรื่องกิน

นักพรตอย่างพวกเธอนี้ ตัดไปได้อีกอย่างหนึ่ง คือเรื่องกาม คงเหลือแต่เรื่องกินอย่างเดียว ปลดภาระไปได้อีกมาก แต่การกิน อย่างนักพรต กับการกินของผู้บริโภคกาม ก็ดูเหมือนจะบริโภค แตกต่างกันอยู่

ผู้บริโภคกามและยังหนาแน่นอยู่ด้วยโลกียวิสัย บริโภคเพื่อบุญกาไม่ให้กำเริบ จะต้องกินอย่างมีเกียรติ กินให้สมเกียรติ มีใช้กิน เพียงเพื่อให้ร่างกายนี้ดำรงอยู่ได้อย่างสมณะ

ความจริงร่างกายคนเรา มิได้ต้องการอาหารอะไรมากนัก เมื่อหิว ร่างกายก็ต้องการอาหาร เพียงเพื่อบำบัดความหิวเท่านั้น

แต่เมื่อมีเกียรติเข้ามาบวกด้วย จึงกลายเป็นเรื่องกินอย่าง เกียรติยศ และแล้วก็มีภาระตามมาอย่างหนักหน่วง คนจำนวนมาก เปื่อเรื่องนี้ แต่จำต้องทำเหมือนโคหรือควาย ซึ่งเห็น้อยหน้ายต่อ แยกและไถ แต่จำใจต้องลากมันไป ลากมันไป อนิจจา”

“ภิกษุทั้งหลาย! การครองเรือนเป็นเรื่องยาก เรือนที่ครองไม่ดี ย่อมก่อทุกข์ให้มากหลาย การอยู่ร่วมกับคนพาล เป็นความทุกข์อย่างยิ่ง”

“ภิกษุทั้งหลาย เครื่องจองจำที่ทำด้วยเชือก เหล็กหรือโซ่ตรวนใดๆ เราไม่กล่าวว่าเป็นเครื่องจองจำที่แข็งแรงทนทานเลย แต่เครื่องจองจำ คือ บุตร ภรรยา และทรัพย์สมบัตินี้แล ตรึงรัดมัดผูกสัตว์ทั้งหลาย ให้ติดอยู่ในภพอันไม่มีที่สิ้นสุด เครื่องผูกที่ผูกหย่อนๆ แต่แก้ได้ยาก คือ บุตร ภรรยา และทรัพย์สมบัตินี้เอง

รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะนั้น เป็นเหยื่อของโลก เมื่อบุคคลยังติดอยู่ในรูปเป็นต้นนั้น เขาจะพ้นจากโลกมิได้เลย ไม่มีรูปใดที่จะรัดตรึงใจของบุรุษได้มากเท่ารูปแห่งสตรี”

“ภิกษุทั้งหลาย ผู้ยังตัดอาลัยในสตรีไม่ได้ ย่อมจะต้องเวียนเกิด เวียนตายอยู่ร่ำไป แม้สตรีก็เช่นเดียวกัน ถ้ายังตัดอาลัยในบุรุษไม่ได้ ย่อมประสบทุกข์บ่อยๆ ก็เลสนั้นมีอำนาจควบคุมอยู่โดยทั่ว ไม่เล็กลงกว่าวัยใด และเพศใด”

“ภิกษุทั้งหลาย มนุษย์ผู้หลงไหลอยู่ในโลกียารมณ ผู้เพลินอยู่ในความบันเทิงสุข อันสืบเนื่องมาจากความมีนเมาในทรัพย์สมบัติชาติตระกูล ความหรรษาฟุ่มเฟือย ยศศักดิ์ และเกียรติอันจอมปลอม

ในสังคม ที่อยู่อาศัยอันสวยงาม อาหาร และเสื้อผ้าอาภรณ์ที่ต้องใส่
อำนาจและความทะนงตน ทั้งหมดนี้ทำให้บุคคลมีนัยน์ตาฝ้าฟาง
มองไม่เห็นความงามแห่งพระสัทธรรม

ความเมาในอำนาจ เป็นแรงผลักดันที่มีพลังมากพอ ให้คนทำ
ทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อให้มีอำนาจยิ่งขึ้นและยิ่งขึ้น พร้อมๆ กันนั้น มัน
ทำให้เขาลืมทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่แยแสต่อเสียงเรียกร้องของศีลธรรม
หรือมโนธรรมใดๆ มันค่อยๆ ระบายจิตใจของเขาให้ดำมืดไป
ทีละน้อยๆ จนเป็นสีหมึก ไม่อาจมองเห็นอะไรๆ ได้อีกเลย

หัวใจที่เร่าร้อนอยู่แล้วของเขา ถูกเร่งเร้าให้เร่าร้อนมากขึ้น
ด้วยความทะนงตนอยากอันไม่มีขอบเขต ไม่ทราบว่าจะไปสิ้นสุดลง
ที่ตรงไหน วัตถุอันวิจิตรตระการตานั่น ช่วยเป็นเชื้อให้ความทะนงตน
อยากโหมแรง กลายเป็นว่า ยังมีมากยิ่งขึ้นไปอีก

แม้จะมีเสียงเตือนและเรียกร้องอยู่ตลอดเวลาว่า ศีลธรรมเป็น
เครื่องค้ำจุนสังคมและคุ้มครองโลก แต่บุคคลผู้รับรู้และพยายาม
ประคับประคองศีลธรรมมีน้อยเกินไป สังคมมนุษย์จึงวุ่นวาย และ
กรอบเกรียมอย่างน่าวิตก”

“ภิกษุทั้งหลาย กลิ่นดอกไม้กลั่นจันทน์ไม่สามารถหอมหวล
ทวนลมได้ แต่กลิ่นแห่งเกียรติคุณความดีงามของสัตบุรุษนั้นแล
สามารถจะหอมไปได้ ทั้งตามลมและทวนลม

คนดีย่อมมีเกียรติคุณพุ่งขจรไปได้ทั่วทุกทิศ กลิ่นจันทน์แดง
กลิ่นอุบล กลิ่นดอกมะลิ จัดว่าเป็นดอกกลิ่นหอม แต่ยังสู้กลิ่นศีล
ไม่ได้ กลิ่นศีลยอดเยี่ยมกว่ากลิ่นทั้งมวล

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุหวังจะให้เป็นที่รักที่เคารพนับถือ เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจารีแล้ว พึงเป็นผู้ทำตนให้สมบูรณ์ด้วยศีลเถิด”

“ภิกษุทั้งหลาย ผู้ตื่นอยู่มิได้หลับเลย ย่อมรู้สึกว่ารাত্রีหนึ่งยาวนาน ผู้ที่เดินทางจนเมื่อยล้าแล้ว ย่อมรู้สึกว่ายोजनाหนึ่งเป็นหนทางที่ยืดยาว แต่สังสารวัฏฏ์ คือการเวียนเกิดเวียนตายของสัตว์ผู้ไม่รู้พระสัทธรรมยังยาวนานกว่านั้น”

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย! สังสารวัฏฏ์นี้หาเบื้องต้นเบื้องปลายได้โดยยาก สัตว์ที่พอใจในการเกิด ย่อมเกิดบ่อยๆ และการเกิดใดนั้น ตถาคตกล่าวว่าเป็นความทุกข์

เพราะสิ่งที่ติดตามความเกิดมา ก็คือความแก่ชรา ความเจ็บปวดทรมาน และความตาย ความต้องพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก ความต้องประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก ความแค้นใจ ความคร่ำครวญ ความทุกข์กายทุกข์ใจ และความคับแค้นใจ

อุปมาเหมือนเห็ดซึ่งโผล่ขึ้นมาจากดิน และนำดินติดขึ้นมาด้วย หรืออุปมาเหมือนโคซึ่งเทียมเกวียนแล้ว จะเดินไปไหนก็มีเกวียนติดตามไปทุกหนทุกแห่ง สัตว์โลกเมื่อเกิดมา ก็นำทุกข์ประจำสังขารติดมาด้วย トラบใดที่เขายังไม่สลัดความพอใจในสังขารออก ความทุกข์ก็ย่อมติดตามไปเสมอ เหมือนโคที่ยังมีแอกเกวียนครอบคอบอยู่ ล้อเกวียนย่อมติดตามไปทุกฝีก้าว”

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อรากยังมั่นคง แม้ต้นไม้จะถูกตัดแล้ว มันก็สามารถขึ้นได้อีก ฉันทเดียวกัน เมื่อบุคคลยังไม่ถอนตัณหาเสีย ขึ้นเสียจากดวงจิต ความทุกข์ก็เกิดขึ้นอีกแน่ๆ

ภิกษุทั้งหลาย น้ำตาของสัตว์ที่ต้องร้องไห้เพราะความทุกข์ โทมนัสทัพบถมในขณะที่ท่องเที่ยวอยู่ในวัฏฏสงสารนี้ มีจำนวนมากเหลือคณา สุดที่จะกล่าวได้ว่า มีประมาณเท่านั้นเท่านั้น กระดุกที่เขาทอดทิ้งลงทัพบถมปลฐพีแล้ว ถ้านำมากองรวมกันไม่ให้เกิดกระจาย คงจะสูงเท่าภูเขา บนพื้นแผ่นดินนี้ จะไม่มีช่องว่างเลยแม้แต่นิดเดียว ที่สัตว์ไม่เคยตาย

ปลฐพีนี้เกลื่อนกล่นไปด้วยสัตว์ที่ตายแล้วตายเล่า เป็นที่น่าสังเวช สลดจิตยิ่งนัก ทุกย่างก้าวของมนุษย์และสัตว์เหยียบย่ำบนกองกระดุกนอนอยู่บนกองกระดุก นั่งอยู่บนกองกระดุก สนุกสนานเพลิดเพลินอยู่บนกองกระดุกทั้งสิ้น”

“ภิกษุทั้งหลาย ไม่ว่าภพไหนๆ ล้วนแต่มีลักษณะเหมือนกองเพลิงทั้งสิ้น สัตว์ทั้งหลายดิ้นรนอยู่ในกองเพลิง คือทุกข์ เหมือนเต่าอันเขาโยนลงไปแล้วในกองไฟใหญ่ ฉะนั้น”

“ภิกษุทั้งหลาย ทางสองสาย คือ กามสุขัลลิกานุโยค การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุขสายหนึ่ง และ อตตกิลมถานุโยค การทรมานกายให้ลำบากเปล่าสายหนึ่ง อันผู้หวังความเจริญในธรรมพึงละเว้นเสีย

ควรเดินตามทางสายกลาง คือเดินตามอริยมรรคมีองค์แปด คือ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ การเลี้ยงชีพชอบ การทำชอบ การประกอบอาชีพในทางสุจริต ความพยายามในทางที่ชอบ การตั้งสติชอบ และการทำสมาธิชอบ”

“ภิกษุทั้งหลาย ความทุกข์ เป็นความจริงประการหนึ่งที่ชีวิตทุกชีวิตจะต้องประสบ ไม่มากก็น้อย ความทุกข์ที่กล่าวนี้มีอะไรบ้าง

ภิกษุทั้งหลาย ความเกิดเป็นความทุกข์ ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ก็เป็นความทุกข์ ความแค้นใจ หรือความโศก ความพิโรธพินิจนน้ำตานองหน้า ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ ความพลัดพรากจากบุคคล หรือสิ่งของอันเป็นที่รัก ความต้องประสบกับบุคคล หรือสิ่งของอันไม่เป็นที่พอใจ พรารถนาอะไรมิได้ตั้งใจหมาย

ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นความทุกข์ที่บุคคลต้องประสบทั้งสิ้น

เมื่อกล่าวโดยสรุป การยึดมั่นในขันธห้า ด้วยตัณหาอุปาทาน นั่นเอง เป็นความทุกข์อันยิ่งใหญ่”

“ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตกล่าวว่า ความทุกข์ทั้งมวลย่อมสืบเนื่องมาจากเหตุ ก็อะไรเล่าเป็นเหตุเกิดแห่งทุกข์นั้น เรากล่าวว่า ตัณหาเป็นเหตุเกิดแห่งทุกข์ ตัณหาคือความทะยานอยาก ดิ้นรน ซึ่งมีลักษณะเป็นสาม คือ

ดิฉันรอนอยากได้อารมณ์ที่นำใคร่นำปรารถนา เรียกถามตัณหา
อย่างหนึ่ง

ดิฉันรอนอยากเป็นนั่นเป็นนี่ เรียกภวตัณหาอย่างหนึ่ง

ดิฉันรอนอยากผลักสิ่งที่มีอยู่แล้วเป็นแล้ว เรียกวิภวตัณหาอย่างหนึ่ง

นี่แลคือสาเหตุแห่งความทุกข์ชั้นมูลฐาน

ภิกษุทั้งหลาย การสลัดทิ้งโดยไม่เหลือซึ่งตัณหาประเภทต่างๆ
ดับตัณหา คลายตัณหาโดยสิ้นเชิง นั่นแลเราเรียกว่า นิโรธ คือ
ความดับทุกข์ได้”

“ภิกษุทั้งหลาย ปัญหาที่เผชิญอยู่เบื้องหน้าของทุกๆ คน คือ
ปัญหา เรื่องทุกข์และความดับทุกข์ มนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย
ถูกความทุกข์เสียบทั้งทางกายและทางใจ อุปมาเหมือนผู้ถูกยิงด้วย
ลูกศรซึ่งกำซาบด้วยยาพิษ แล้วญาติมิตรเห็นเข้าเกิดความกรุณา
จึงพยายามช่วยถอนลูกศรนั้น

แต่บุรุษผู้โง่เขลาบอกว่า ต้องไปสืบให้ได้เสียก่อนว่าใครเป็นคนยิง
และยิงมาจากทิศไหน ลูกศรทำด้วยไม้อะไร แล้วจึงจะค่อยมาถอน
ลูกศรออก ภิกษุทั้งหลาย! บุรุษผู้นั้นจะต้องตายเสียก่อนเป็นแน่แท้

ความจริงเมื่อถูกยิงแล้ว หน้าที่ของเขาก็คือ ควรพยายาม
ถอนลูกศรออกเสียทันที ชำระแผลให้สะอาด แล้วใส่ยาและรักษา
แผลให้หายสนิท หรืออีกอุปมาหนึ่ง เหมือนบุคคลที่ไฟไหม้อยู่
บนศีรษะ ควรรีบดับเสียโดยพลัน ไม่ควรเที่ยววิงวาดคนผู้เอาไฟมา
เผาศีรษะตน ทั้งๆ ที่ไฟลุกไหม้อยู่”

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย! สังสารวัฏฏ์นี้เต็มไปด้วยเพลิงทุกข์นานาประการไหม้ให้ร้อนอยู่โดยทั่ว สัตว์ทั้งหลายยังวิ่งอยู่ในกองทุกข์แห่งสังสารวัฏฏ์ ใครเล่าจะเป็นผู้ดับ

ถ้าทุกคนไม่ช่วยกันดับทุกข์แห่งตน อุปมาเหมือนบุรุษสตรีผู้รวมกันอยู่ในบริเวณกว้างแห่งหนึ่ง และต่างคนต่างถือตุ๋นไฟใหญ่ อันไฟลุกโพล่งอยู่ทั่วแล้ว ต่างคนต่างก็วิ่งวนกันอยู่ในบริเวณนั้น และร้องกันว่า ร้อน ร้อน

ภิกษุทั้งหลาย ครานั้นมีบุรุษผู้หนึ่งเป็นผู้ฉลาด ร้องบอกให้ทุกๆ คนทิ้งตุ๋นไฟในมือของตนเสีย ผู้ที่ยอมเชื่อทิ้งตุ๋นไฟ ก็ได้ประสบความเย็น ส่วนผู้ไม่เชื่อ ก็ยังคงวิ่งถือตุ๋นไฟ พร้อมด้วยร้องตะโกนว่า ร้อน ร้อน อยู่นั่นเอง ภิกษุทั้งหลาย! เราตถาคตได้ทิ้งตุ๋นไฟแล้ว และร้องบอกให้เธอทั้งหลายทิ้งเสียด้วย

ตุ๋นไฟที่กล่าวถึงนี้ คือกิเลสทั้งมวล อันเป็นสิ่งที่เผาผลาญสัตว์ให้เราร้อน กระวนกระวาย”

“ภิกษุทั้งหลาย อายตนะภายในหก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ อายตนะภายนอกหก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธัมมารมณฺ์ เป็นของร้อน ร้อนเพราะไฟ คือ ราคะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง

ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตไม่พิจารณาเห็นรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะใดๆ ที่จะครอบงำรัดตรึงใจของบุรุษ ได้มากเท่า รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะแห่งสตรี

ภิกษุทั้งหลาย เราไม่พิจารณาเห็นรูป เสียง กลิ่น รส โสภณัฐัพพะ
ใดๆ ที่สามารถครอบงำรัดตรึงใจของสตรี ได้มากเท่ารูป เสียง กลิ่น
รส และโสภณัฐัพพะแห่งบุรุษ”

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย! กามคุณนี้เรากล่าวว่า เป็นเหยื่อแห่งมาร
เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร เป็นกำลังพลแห่งมาร ภิกษุผู้ปรารถนาจะ
ประหารมาร ฟังสลัดเหยื่อแห่งมาร ขยีพวงดอกไม้แห่งมาร และ
ทำลายกำลังพลแห่งมารเสีย

ภิกษุทั้งหลาย เราเคยเยาะเย้ยกามคุณ ฌ โภธิมณฑล
ในวันที่เราตรัสรู้นั่นเองว่า ดูก่อนกาม! เราได้เห็นต้นเค้าของเจ้าแล้ว
เจ้าเกิดความดำริคำนึงถึงนั่นเอง เราจักไม่ดำริถึงเจ้าอีก ด้วยประการ
ฉะนี้ กามเอ๋ย! เจ้าจะเกิดขึ้นอีกไม่ได้”

“ภิกษุทั้งหลาย จิตนี้เป็นสิ่งที่ตื่นรณกวัดแกว่ง รักษายาก
ห้ามได้ยาก ผู้มีปัญญา พึงพยายามทำจิตนี้ให้หายตื่นรณ ให้เป็นจิตตรง
เหมือนช่างศรดัดลูกศรให้ตรงฉะนั้น ภิกษุทั้งหลาย! จิตนี้คอยแต่
จะกลิ้งเกลือกลงไปคลุกเคล้ากับกามคุณ เหมือนปลาซึ่งเกิดในน้ำ
ถูกนายพรานเบ็ดยกขึ้นจากน้ำแล้ว คอยแต่จะตื่นรณไปในน้ำอยู่
เสมอ ผู้มีปัญญา พึงพยายามยกจิตขึ้นจากการอาลัยในกามคุณ
ให้ละบัวงมารเสีย”

“ภิกษุทั้งหลาย ธรรมชาติของจิต เป็นสิ่งตื่นรกลับกลองง่าย บางคราวปรากฏเหมือนช้างตกมัน ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเอาสติ เป็นขอสำหรับเหนี่ยวรั้งช้าง คือจิตที่ตื่นรนี้ให้อยู่ในอำนาจ

บุคคลผู้มีอำนาจมากที่สุดและควรแก่การสรรเสริญนั้น คือผู้ที่ สามารถเอาตนของตนเองไว้ในอำนาจได้ สามารถชนะตนเองได้ ผู้ชนะตนได้ ชื่อว่าเป็นยอดนักรบในสงคราม เธอทั้งหลายจงเป็น ยอดนักรบในสงครามเถิด อย่าเป็นผู้แพ้เลย”

“ภิกษุทั้งหลาย จิตใจที่ไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม คือ นิินทา สรรเสริญนั้น เป็นจิตใจที่ประเสริฐยิ่ง ภิกษุทั้งหลาย! ในหมู่มนุษย์นี้ ผู้ใด ฝึกตนให้เป็นคนอดทนต่อคำล่วงเกินของผู้อื่นได้ จัดว่าเป็น ผู้ประเสริฐสุด ม้าอัสนัย ม้าสินทพ พญาช้าง ตระกูลมหाराชที่ ได้รับการฝึกดีแล้ว แต่บุคคลที่ฝึกตนดีแล้ว ยังประเสริฐยิ่งกว่าสัตว์ เหล่านั้น

ภิกษุทั้งหลาย ผู้อดทนต่อคำล่วงเกินของผู้สูงกว่า ก็เพราะ ความกลัว อดทนต่อคำล่วงเกินของผู้เสมอกัน เพราะเห็นว่าพอสู้ กันได้ แต่ผู้ใดอดทนต่อคำล่วงเกินของผู้ซึ่งด้อยกว่าตนได้ เราเรียก ความอดทนนั้นว่าสูงสุด

ผู้มีความอดทนมีเมตตา ย่อมเป็นผู้มีลาภ มียศอยู่เป็นสุข เป็น ที่รักของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เปิดประตูแห่งความสุขความสงบ

ได้โดยง่าย สามารถปิดมูลเหตุแห่งการทะเลาะวิวาทเสียได้ คุณธรรม ทั้งมวล มีศีลและสมาธิ เป็นต้น ย่อมเจริญงอกงามแก่ผู้มีความอดทน ทั้งสิ้น ภิกษุทั้งหลาย! เมตตากรรุณาเป็นพรอันประเสริฐในตัวมนุษย์”

“ภิกษุทั้งหลาย คฤหัสถ์ผู้ยังบริโภคมกเกียจคร้าน หนึ่งใน พระราชาทรงประกอบกรณียกิจ โดยมีได้พิจารณาโดยรอบคอบ ถิ่นอันเสียก่อน หนึ่งใน บรรพชิตไม่สำรวม หนึ่งใน ผู้อ้างตนว่าเป็นบัณฑิต แต่มักโกรธ หนึ่งใน สี่จำพวกนี้ไม่ดีเลย

ภิกษุทั้งหลาย กรรมอันใดที่ทำไปแล้วต้องเดือดร้อนใจภายหลัง ต้องมีหน้าซุ้มด้วยน้ำตา เสวยผลแห่งกรรมนั้น ตถาคตกล่าวว่า กรรม นั้นไม่ดี ควรเว้นเสีย”

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเราอยู่ในวัยหนุ่ม มีเกศายังดำสนิท ถูก แวดล้อมด้วยสตรีล้วนแต่สะคราญตา เป็นที่น่าปรารถนาของบุรุษเพศ ผู้ยังตัดอาลัยในปวงกามมิได้ แต่เราเบื่อหน่ายในโลกียวิสัย จึงสละสมบัติ บรมจักร์และนางผู้จำเริญตา ออกแสวงหาโมกขธรรมแต่เดียวดาย เทียวไปอย่างไม่มีอาลัย ปลอดภัยเหมือนบุคคลที่เป็นหนี้ แล้วพ้น จากหนี้ เคยถูกคุมขังแล้วพ้นจากที่คุมขัง เคยเป็นโรคแล้วหายจากโรค

หลังจากท่องเที่ยวอยู่เดียวดาย และทำความเพียรอย่างเข้มงวด ไม่มีใครจะทำได้ยิ่งกว่า อยู่เป็นเวลา ๖ ปี เราก็ได้ประสบชัยชนะ อย่างใหญ่หลวงในชีวิต ได้ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ สงบ

เยือกเย็นถึงที่สุด ล่วงพ้นปวงแห่งมารทั้งปวง ทั้งที่เป็นทิพย์ และเป็นของมนุษย์ มารและธิดามารคือนางตันทหา นางราคะ และนางอรดี ได้พยายามช่วยวนเราด้วยวิธีต่างๆ เพื่อให้เราตกอยู่ในอำนาจ แต่เราก็หาสนใจใยดีไม่ ในที่สุดพวกนางก็ถอยหนีไปเอง เราชนะมารอย่างเด็ดขาด จนมีนามก้องโลกว่า “ผู้พิชิตมาร”

“ภิกษุทั้งหลาย ชีวิตนี้เริ่มต้นด้วยเรื่องที่น่าละอาย ทรงตัวอยู่ด้วยเรื่องที่ยุ่งยาก สับสน และจบลงด้วยเรื่องเศร้า

อนึ่ง ชีวิตนี้เริ่มต้นและจบลงด้วยเสียงคร่ำครวญ เมื่อลืมตาขึ้นดูโลกเป็นครั้งแรก เราร้องไห้ และเมื่อจะหลับตาลาโลก เราก็ร้องไห้อีก หรืออย่างน้อยก็เป็นสาเหตุให้คนอื่นหลังน้ำตา เด็กร้องไห้พร้อมด้วยกำมือแน่น เป็นสัญญาณลักษณะว่าเขาเกิดมาเพื่อจะห่วงเหนี่ยวยึดถือ

แต่เมื่อจะหลับตาลาโลกนั้น ทุกคนแบมือออก เหมือนจะเตือนให้ผู้อยู่เบื้องหลังสำนึกและเป็นพยานว่า เขามีได้เอาอะไรไปด้วยเลย”

“ภิกษุทั้งหลาย ความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากการพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักที่พอใจนั้น เป็นเรื่องธรรมดา ยิ่ง และเรื่องที่จะบังคับมิให้พลัดพราก ก็เป็นสิ่งสุดวิสัย ทุกคนจะต้องพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักที่พอใจ ไม่วันใด ก็วันหนึ่ง”

“ภิกษุทั้งหลาย ความรักเป็นความร้าย ความรักเป็นสิ่งทารุณ และเป็นเครื่องทำลายความสุขของปวงชน ทุกคนต้องการความสมหวังในชีวิตรัก แต่ความรักไม่เคยให้ความสมหวังแก่ใครถึงครั้งหนึ่งแห่งความต้องการ ยิ่งความรักที่ฉาบทาด้วยความเสน่หาด้วยแล้ว ยิ่งเป็นพิษแก่จิตใจ ทำให้ทรมานทรมายดิ้นรนไม่รู้จักจบสิ้น

ความสุขที่เกิดจากความรักนั้น เหมือนความสบายของคนป่วยที่ได้กินของแสลง เธอทั้งหลายอย่าพอใจในความรักเลย เมื่อหัวใจยึดไว้ด้วยความรัก หัวใจนั้นจะสร้างความหวังขึ้นอย่างเจิดจ้า แต่ทุกครั้งที่เราหวัง ความผิดหวังก็จะรอเราอยู่”

“ภิกษุทั้งหลาย อย่าหวังอะไรให้มากนัก จงมองดูชีวิตอย่างผู้ช้ำชอง อย่าวิตกกังวลอะไรล่วงหน้า ชีวิตนี้เหมือนเกลียวคลื่นซึ่งก่อตัวขึ้น แล้วม้วนเข้าหาฝั่ง และแตกกระจายเป็นฟองฝอย จงยืนมองดูชีวิต เหมือนคนผู้ยืนอยู่บนฝั่งมองดูเกลียวในมหาสมุทรฉะนั้น”

“ภิกษุทั้งหลาย มนุษย์ทั้งหลายผู้ยังมีวิชาเป็นผ้าบังปัญญา จักษุณั้น เป็นเสมือนทารกน้อย ผู้หลงเข้าไปในป่าใหญ่อันรกทึบ ซึ่งเต็มไปด้วยอันตราย นำหวาดเสียว และว้าเหว่ เจียบเหงา

มนุษย์ส่วนใหญ่ แม้จะรำเริงแจ่มใสอยู่ในหมู่ญาติและเพื่อนฝูง แต่ใครเล่าจะทราบว่ ภายในส่วนลึกแห่งหัวใจ เขาจะว้าเหว่และ เจียบเหงาสักปานใด ถ้าทุกคนซึ่งกำลังว้าเหว่ ไม่แน่ใจว่าจะยึดเอาอะไร เป็นหลักที่แน่นอนของชีวิต”

“ภิกษุทั้งหลาย ธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตมนุษย์ ไม่ว่า เขาจะอยู่ในเพศใดภาวะใด การกระทำที่นึกขึ้นภายหลัง แล้วต้อง เสียใจนั้น ควรเว้นเสีย เพราะฉะนั้น แม้จะประสบความสำเร็จทุกขุยาก ลำบากสักปานใด ก็ต้องไม่ทิ้งธรรม

มนุษย์ที่ยังมีอาสวะอยู่ในใจนั้น ย่อมจะมีวันพลั้งเผลอประพฤติ ผิดธรรมไปบ้าง เพราะยังมีสติไม่สมบูรณ์ แต่เมื่อได้สติภายหลังแล้ว ก็ต้องตั้งใจประพฤติธรรม สั่งสมความดีกันใหม่ ยิ่งพวกเรานักบวช ด้วยแล้ว จำเป็นต้องมีอุตมคติ การตายด้วยอุตมคตินั้น มีค่ากว่า การเป็นอยู่โดยไร้อุตมคติ”

“ภิกษุทั้งหลาย ธรรมดว่าไม่จันท์น แม้จะแห้งก็ไม่ทิ้งกลิ่น อักวินก้าวลงสู่สงคราม ก็ไม่ทิ้งลีลา อ้อยแม้เข้าสู่หีบยนต์แล้ว ก็ไม่ทิ้งรสหวาน บัณฑิตแม้ประสบทุกข์ ก็ไม่ทิ้งธรรม”

“ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายได้สละเพศมาราวาสมาแล้ว ซึ่งเป็นการเสียสละที่ยิ่งใหญ่ ยากที่ใครๆ จะสละได้ ขอให้เธอเสียสละต่อไปเถิด และสละให้ลึกกว่านั้น คือไม่สละแต่เพียงเพศอย่างเดียว แต่จงสละความรู้สึกลับอันจะเป็นข้าศึกต่อเพศเสียด้วย

เธอเคยฟังสุภาวชิตอันกินใจยิ่งมาแล้วมิใช่หรือ บุคคลร้อยคน หากคนกล้าได้หนึ่งคน บุคคลพันคน หากคนเป็นบัณฑิตได้หนึ่งคน บุคคลแสนคน หากคนพูดความจริงได้เพียงหนึ่งคน ส่วนคนที่เสียสละได้ทุกสิ่งทุกอย่างนั้น ไม่ทราบว่าจะมีหรือไม่ คือไม่ทราบว่าจะหาในบุคคลจำนวนเท่าไร จึงจะพบได้หนึ่งคน”

“ภิกษุทั้งหลาย ข้าวเปลือก ทรัพย์ เงินทอง หรือของที่บุคคลหวงแหนอย่างใดอย่างหนึ่ง รวมทั้งทาส กรรมกร คนใช้ และที่อยู่อาศัย สิ่งอื่นๆ ทั้งหมดนี้ บุคคลนำไปไม่ได้ ต้องทอดทิ้งไว้หมด แต่สิ่งที่บุคคลทำ ด้วยกาย วาจา หรือด้วยใจ นั้นแหละที่จะเป็นของเขา เป็นสิ่งที่เขาต้องนำไปเหมือนเงาตามตัว

เพราะฉะนั้น ผู้ฉลาดพึงสั่งสมกัลยาณกรรม อันจะนำติดตัวไปสู่สัมปรายภพได้ บุญย่อมเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลาย ทั้งในโลกนี้ และโลกหน้า”

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อไฟไหม้บ้าน ภาชนะเครื่องใช้อันใดที่เจ้าของนำออกไปได้ ของนั้นก็เป็นที่ประโยชน์แก่เจ้าของ ที่นำออกไปไม่ได้ ก็ถูกไฟไหม้วอดวายอยู่ ณ ที่นั้นเองฉันใด คนในโลกนี้ถูกไฟ คือความแก่ ความตาย ไหม้อยู่ ก็ฉันนั้น

คนผู้ฉลาดย่อมนำของออก ด้วยการใช้ทาน ของที่บุคคลให้แล้วชื่อว่านำออกดีแล้ว มีความสุขเป็นผล ส่วนของที่ยังไม่ได้ให้หาเป็นเช่นนั้นไม่ แต่โจรอาจขโมยเสียบ้าง ไฟอาจจะไหม้เสียบ้าง อีกอย่างหนึ่ง เมื่อความตายมาถึงเข้า บุคคลย่อมสละทรัพย์สมบัติ และแม้สรีระของตนไว้ นำไปไม่ได้เลย

ผู้มีปัญญา รู้ความจริงข้อนี้แล้ว พึงบริโภคใช้สอย พึงให้เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น เมื่อได้ให้บริโภคตามสมควรแล้ว เป็นผู้ไม่ถูกติเตียน ย่อมเข้าสู่ฐานะอันประเสริฐ”

“ภิกษุทั้งหลาย ความตระหนี่ลามเป็นความโง่เขลา เหมือนชวานาที่ตระหนี่ ไม่ยอมหว่านพันธุ์ข้าวลงในนา เขาเก็บพันธุ์ข้าวเปลือกไว้จนเน่าและเสีย ไม่สามารถจะปลูกได้อีก ข้าวเปลือกที่หว่านลงแล้วหนึ่งเมล็ด ย่อมให้ผลหนึ่งรวงฉันใด ทานที่บุคคลทำแล้ว ก็ฉันนั้น ย่อมมีผลมาก ผลไพศาล

การรวบรวมทรัพย์ไว้โดยมิได้ใช้สอยให้เป็นประโยชน์ ทรัพย์นั้นจะมีคุณแก่ตนอย่างไร เหมือนผู้มีเครื่องประดับอันวิจิตรตระการตา แต่หาได้ประดับไม่ เครื่องประดับนั้นจะมีประโยชน์อะไร รังแต่จะก่อความหนักใจในการเก็บรักษา”

“ภิกษุทั้งหลาย นกชื่อ มาหะกะ ชอบเที่ยวไปตามซอกเขาและที่ต่างๆ มาจับต้นเลียบที่มีผลสุกแล้วว่า ของกู ของกู ในขณะที่มันร้องอยู่นั่นเอง หมูนกเหล่าอื่นที่บินมากินผลเลียบตามต้องการ แล้วจากไป นกมาหะกะ ก็ยังคงร้องว่า ของกู ของกู อยู่นั่นเอง

ข้อนี้ฉันใด บุคคลบางคนในโลกนี้ก็ฉันนั้น รวบรวมสะสมทรัพย์ไว้มากมาย แต่ไม่สงเคราะห์ญาติตามที่ควร ทั้งมิได้ใช้สอยเองให้ผาสุก มัวเฝ้ารักษาและภูมิใจว่าของเรามี ของเรามี ดังนี้ เมื่อเขาประพตติอยู่เช่นนี้ ทรัพย์สมบัติย่อมเสียหายไป ทрутโตรมไปด้วยเหตุต่างๆ มากหลาย เขาก็คงคร่ำครวญอยู่อย่างเดิมนั่นเอง และต้องเสียใจในของที่เสียไปแล้ว

เพราะฉะนั้น ผู้ฉลาดหาทรัพย์ได้แล้ว พึงสงเคราะห์คนที่ควรสงเคราะห์ มีญาติ เป็นต้น”

“ภิกษุทั้งหลาย ทรัพย์ของคนไม่ดีนั้น ไม่สู้อำนาจประโยชน์แก่ใคร เหมือนสระโบกขรณีอันตั้งอยู่ในที่ไม่มีมนุษย์ แม้จะใสสะอาดจิตสนิท เย็นดี มีท่าลงสะดวก น้ำรื่นรมย์ แต่มหาชนก็หาได้ดื่ม อาบ หรือใช้สอยตามต้องการไม่ น้ำนั้นมีอยู่อย่างไรประโยชน์ ทรัพย์ของคนตระหนี่ก็ฉันนั้น ไม่อำนาจประโยชน์สุขแก่ใครๆ เลย รวมทั้งตัวเขาเองด้วย

ส่วนคนดี เมื่อมีทรัพย์แล้วย่อมบำรุงมารดา บิดา บุตร ภรรยา ป่าวไพร่ให้เป็นสุข บำรุงสมณพราหมณาจารย์ให้เป็นสุข เปรียบเหมือนสระโบกขรณีอันอยู่ไม่ไกลจากบ้านหรือนิคม มีท่าลงเรียบร้อย

สะอาด เยือกเย็น นารีธรรม มหาชน ย่อมได้อาศัยนำไปอาบ ตี๋ม และใช้สอยตามต้องการ โภคทรัพย์ของคนดี ย่อมเป็นดังนี้ หาอยู่ โดยเปล่าประโยชน์ไม่”

“ภิกษุทั้งหลาย นักกายกรรมผู้มีกำลังมาก คือนักมวยปล้ำ ผู้มีกำลังมหาศาลนั้น ก่อนที่จะได้กำลังมา เขาก็ต้องออกกำลังไปก่อน การเสียสละนั้น คือการได้มาซึ่งผลอันเลิศในบั้นปลาย ผู้ไม่ยอม เสียสละอะไร ย่อมไม่ได้อะไร

จึงดูเถิด มนุษย์ทั้งหลายรดน้ำต้นไม้ที่โคน แต่ต้นไม้ นั้น ย่อม ให้ผลที่ปลาย เธอทั้งหลาย จงพิจารณาดูความจริงตามธรรมชาติ อีกอย่างหนึ่งเถิด

คือ แม่น้ำสายใดเป็นแม่น้ำตาย ไหลไม่ไหล ไม่ถ่ายเทไปสู่ที่อื่น หยุดหนึ่ง ชั่งอยู่ที่เดียว แม่น้ำสายนั้น ย่อมพล้นตื้นเขิน และสกปรก เน่าเหม็น เพราะสิ่งสกปรกลงมา มิได้ถ่ายเท

นอกจากนี้บริเวณที่ใกล้แม่น้ำสายนั้น จะหาพืชพันธุ์ธัญญาหารที่เขียวสดก็หายาก แต่แม่น้ำสายใดไหลเอื่อยลงสู่ทะเล หรือ แดกสาขาออกไป ไหลเรื่อยไป ไม่รู้จักหมดสิ้น คนทั้งหลายได้อาศัยอาบตี๋ม และใช้สอยตามปรารถนา มันจะใสสะอาดอยู่เสมอ ไม่มีวันเหม็นเน่าหรือสกปรกได้เลย พืชพันธุ์ธัญญาหาร ณ บริเวณใกล้เคียง ก็เขียวสดสวยงาม”

“ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ตระหนี่ เมื่อได้ทรัพย์แล้วก็กักตุนไว้ ไม่ถ่ายเทให้ผู้อื่นบ้าง ก็เหมือนแม่น้ำตาย ไม่มีประโยชน์อะไรแก่ใคร ส่วนผู้ไม่ตระหนี่ เป็นเหมือนแม่น้ำที่ไหลเอื่อยอยู่เสมอ กระแสน้ำก็ไม่ขาด ทั้งยังเป็นประโยชน์แก่มนุษย์ทั้งหลาย เพราะฉะนั้น สารุชน ได้ทรัพย์แล้ว พึงบำเพ็ญตนเสมือนแม่น้ำซึ่งไหลใสสะอาด ไม่พึงเป็นเช่นแม่น้ำตาย”

“ภิกษุทั้งหลาย อาเยสสัมปทา หรือทาน จะมีผลมาก อานิสงส์ไพศาล ถ้าประกอบด้วยองค์หก กล่าวคือ

๑. ก่อนให้ ผู้ให้ก็มีใจก็ผ่องใส ชื่นบาน
๒. เมื่อกำลังให้ จิตใจก็ผ่องใส
๓. เมื่อให้แล้ว ก็มีความยินดี ไม่เสียดาย
๔. ผู้รับเป็นผู้ปราศจากราคะ หรือปฏิบัติเพื่อปราศจากราคะ
๕. ผู้รับเป็นผู้ปราศจากโทสะ หรือปฏิบัติเพื่อปราศจากโทสะ
๖. ผู้รับเป็นผู้ปราศจากโมหะ หรือปฏิบัติเพื่อปราศจากโมหะ

ภิกษุทั้งหลาย ทานที่ประกอบด้วยองค์นี้แล เป็นการหายาก ที่จะกำหนดผลแห่งบุญว่า มีประมาณเท่านั้นเท่านั้น อันที่จริงเป็นกองบุญใหญ่ที่นับไม่ได้ ไม่มีประมาณ เหลือที่จะกำหนด เหมือนน้ำในมหาสมุทร ย่อมกำหนดได้โดยยาก ว่ามีประมาณเท่านั้นเท่านั้น

“ภิกษุทั้งหลาย คราวหนึ่งพระเจ้าปเสนทิโกศล ราชาแห่งแคว้นนี้ เข้าไปหาตถาคตและถามว่า บุคคลควรจะให้ทานในที่ไหนดี เราตอบว่า ควรให้ในในที่ที่เลื่อมใส คือเลื่อมใสบุคคลใด คณะใด ก็ควรให้แก่ บุคคลนั้นในคณะนั้น

พระองค์ถามต่อไปว่า ให้ทานในที่ไหนดีจึงจะมีผลมาก

เราตถาคตตอบว่า ถ้าต้องการผลมากแล้วละก็ ควรจะให้ทาน ในทานผู้มีศีล การให้แก่บุคคลผู้กุศล หามีผลมากอย่างนั้นไม่ สถานที่ทำบุญเปรียบเหมือนเนื้อนา เจตนาและไทยทานของทายก เปรียบเหมือนเมล็ดพืช

ถ้าเนื้อนาดี คือบุคคลผู้รับเป็นคนดีมีศีลธรรม และประกอบ ด้วยเมล็ดพืช คือเจตนา และไทยทานของทายก บริสุทธิทานนั้น ย่อมมีผลมาก

การหว่านลงในนาที่เต็มไปด้วยหญ้าแฝกและหญ้าคา ต้นข้าว ย่อมขึ้นได้โดยยาก ฉะนั้น การทำบุญในคณะบุคคลผู้มีศีลน้อย มีธรรมน้อย ก็ฉนั้น นั่น คือยอมได้บุญน้อย ส่วนการทำบุญในคณะบุคคล ซึ่งมีศีลดี มีธรรมงาม ย่อมจะมีผลมาก เป็นภาวะอันตรงกันข้าม อยู่ดังนี้

เพราะฉะนั้น บุคคลไม่ควรประมาทว่า บุญหรือบาปเพียงเล็กน้อย จะไม่ให้เกิดผล หยาดน้ำที่ไหลลงที่ละหยด ยังทำให้แม่น้ำเต็มได้ ฉะนั้น การสั่งสมบุญหรือบาปแม้ทีละน้อย ก็ฉนั้น นั่น ผู้สั่งสมบุญ ย่อมเปี่ยม ล้นไปด้วยบุญ ผู้สั่งสมบาป ย่อมเพียบแปร้ไปด้วยบาป”

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ! พรหมจรรย์นี้เราประพฤติมิใช่เพื่อหลอกลวงคน มิใช่เพื่อให้คนทั้งหลายมานับถือ มิใช่เพื่ออานิสงส์ลาภสักการะ

และความสรรเสริญ มิใช่จุดมุ่งหมายเพื่อเป็นเจ้าลัทธิและแก้ลัทธิ
 อย่างนั้นอย่างนี้ มิใช่เพื่อให้ใครรู้จักว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้

ที่แท้พรหมจรรย์นี้เราประพฤติเพื่อสังวระ คือความสำรวม
 เพื่อปหานะ คือความละ เพื่อวิราคะ คือคลายความกำหนัดยินดี
 และเพื่อนิโรธะ คือความดับทุกข์”

“ภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่เราได้บรรลุแล้วนี้ ลึกซึ่งเห็นได้ยาก
 รู้ตามได้ยาก สงบประณีต มิใช่วิสัยแห่งสัตว์ คือคิดเอาไม่ได้
 หรือไม่ควรลงความเห็นด้วยการเดา แต่เป็นธรรมที่บัณฑิตพอจะ
 รู้ได้”

“ภิกษุทั้งหลาย จงดูกายอันนี้เกิด ฟันหัก ผมหงอก หนัง
 เหี่ยวๆ ยานๆ มีอาการทรุดโทรมให้เห็นอย่างเด่นชัด เหมือนเกวียน
 ที่ชำรุดแล้วชำรุดอีก ได้อาศัยแต่ไม้ไผ่มาซ่อมไว้ ผูกกระหน่ำ
 คาบค้ำไว้ จะยืนนานไปได้สักเท่าไร การแตกสลายย่อมจะมาถึง
 เข้าสักวันหนึ่ง

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงมีธรรมเป็นที่เกาะที่พึ่งเกิด อย่าคิด
 ยึดสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งเลย แมตถาคตก็เป็นแต่เพียงผู้บอกทางเท่านั้น”

“ภิกษุทั้งหลาย จงดูกายอันเปื่อยเน่านี้เกิด มันทาคูร ไม่สะอาด มีสิ่งสกปรกไหลเข้าไหลออกอยู่เสมอ ถึงกระนั้นก็ตาม มันยังเป็น ที่พอใจปรารถนายิ่งนักของคนผู้ไม่รู้ความจริงข้อนี้ ภิกษุทั้งหลาย ร่างกายนี้ไม่นานนักหรอก คงจะนอนทับถมแผ่นดิน ร่างกายนี้เมื่อ ปราศจากวิญญูณครองแล้ว ก็ถูกทอดทิ้ง เหมือนท่อนไม้ที่ไร้ค่า อันเขาทิ้งเสียแล้วโดยไม่ใยดี”

“ภิกษุทั้งหลาย อันร่างกายนี้สะสมไว้แต่ของสกปรกโสโครก มีสิ่งปฏิกูลไหลออกจากทวารทั้งเก้า มีช่องหู ช่องจมูก เป็นต้น เป็นที่อาศัยแห่งสัตว์เล็กสัตว์น้อย เป็นป่าช้าแห่งซากสัตว์นานาชาติ เป็นรังแห่งโรค เป็นที่เก็บโรค อุปมาเหมือนนกกิน ซึ่งบรรจเอา สิ่งโสโครกต่างๆ เข้าไว้ แล้วซึ่มออกมาเสมอๆ

เจ้าของกายจึงต้องชำระล้างขจัดถู วันละหลายหลายครั้ง เมื่อ เว้นจากการชำระล้าง แม้เพียงวันเดียวหรือสองวัน กลิ่นเหม็น ก็ปรากฏ เป็นที่รังเกียจ เป็นของน่าขยะแขยง”

“ภิกษุทั้งหลาย ร่างกายเป็นเหมือนเรือ ซึ่งสร้างด้วยโครง กระดูก มีหนังและเลือดเป็นเครื่องฉาบทา ที่มองเห็นเปลี่ยนแปลงผุผาต นั้น เป็นแต่เพียงผิวหนังเท่านั้น เหมือนมองเห็นความงามแห่งหีบศพ แม้ภายนอกจะวิจิตรตระการตาเพียงไร ก็หาพอใจยินดีไม่ เพราะ ทราบชัดว่า ภายในแห่งหีบอันสวยงามนั้น มีสิ่งปฏิกูลฝังรังเกียจ”

“ภิกษุทั้งหลาย อริยมรรคประกอบด้วยองค์แปด เป็นทางอัน
ประเสริฐ สามารถทำให้บุคคลเดินไปตามทางนี้ ถึงซึ่งความสุขสงบ
เย็นเต็มที่ เป็นทางเดินไปสู่อมตะ”

“ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุหรือใครๆ ก็ตาม พึงอยู่โดยชอบ
ปฏิบัติดำเนินตามมรรคอันประเสริฐ ประกอบด้วยองค์แปดนี้อยู่
โลกก็จะไม่พึงว่างจากพระอรหันต์”

“ภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดเคารพหนักแน่นในพระศาสดาและพระธรรม
มีความยำเกรงในสงฆ์ มีความเคารพหนักแน่นในสมาธิ มีความเพียร
เป็นเครื่องเผาบาป เคารพในไตรสิกขา และเคารพในปฏิสังขาร
การต้อนรับอาคันตุกะ ผู้เช่นนั้นย่อมไม่เสื่อม ดำรงตนอยู่ใกล้
พระนิพพาน”

“ภิกษุทั้งหลาย ตราบใดที่พวกเธอยังหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
พร้อมเพียงกันประชุม เคารพในสิกขาบทบัญญัติ ยำเกรงภิกษุ
ผู้เป็นสังฆเถระ สังฆบิดร ไม่ยอมตนให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจแห่ง
ตักหนา พอใจในการอยู่อาศัยเสนาสนะป่า ปรารถนาให้เพื่อนพรหม-
จารีย์ มาสู่สำนักและอยู่เป็นสุข ตราบนั้นพวกเธอจะไม่เสื่อมเลย
มีแต่ความเจริญโดยส่วนเดียว”

“ภิกษุทั้งหลาย ตราบิดที่พวกเธอไม่หมกมุ่นกับการงานมาก
เกินไป ไม่พอใจด้วยการคู้ฟุ้งซ่าน ไม่ชอบใจในการนอนมากเกินควร
 ไม่ยินดีในการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ไม่เป็นผู้ปรารถนาลามก ไม่ตก
 อยู่ใต้อำนาจแห่งความปรารถนาชั่ว ไม่คบมิตรเลว ไม่หยุดความเพียร
 พยายามเพื่อบรรลुकุณธรรมขั้นสูงขึ้นไปแล้ว ตราบนั้นพวกเธอจะ
 ไม่มีความเสื่อมเลย มีแต่ความเจริญโดยส่วนเดียว”

“ภิกษุทั้งหลาย วาจาสุภาษิตย่อมไม่มีประโยชน์แก่ผู้ไม่ทำตาม
 เหมือนดอกไม้ที่มีสีสวย สัณฐานดี แต่หากกลิ่นมิได้ แต่วาจาสุภาษิต
 จะมีประโยชน์อย่างมากแก่ผู้ทำตาม เหมือนดอกไม้ที่มีสีสวย มี
 สัณฐานงาม และมีกลิ่นหอม

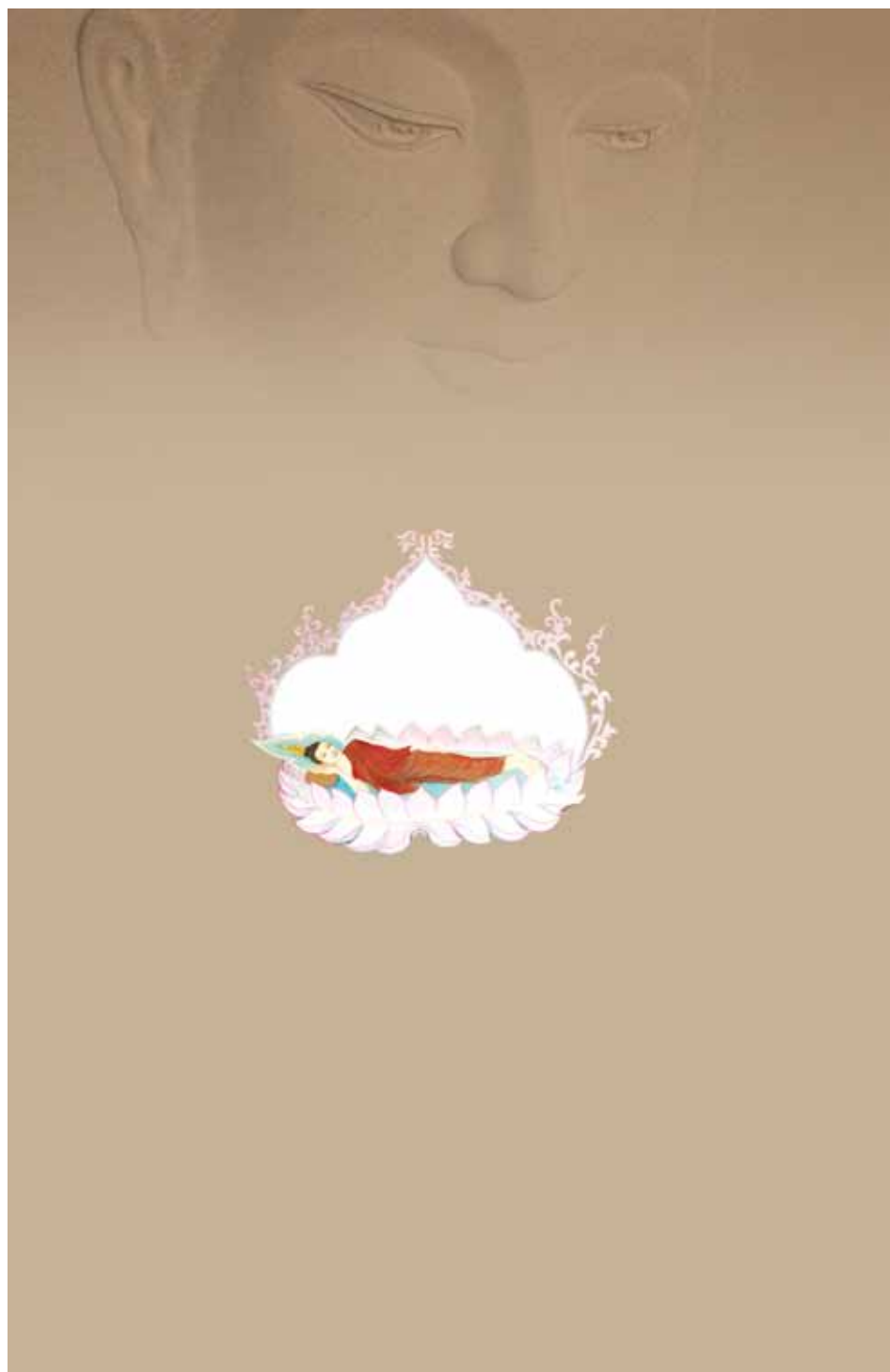
ภิกษุทั้งหลาย! ธรรมที่เรากล่าวดีแล้วนั้น ย่อมไม่มีผลมาก
 ไม่มีอานิสงส์ไพศาลแก่ผู้ซึ่งไม่ทำตามโดยเคารพ แต่จะมีผลมาก
 มีอานิสงส์ไพศาล แก่ผู้กระทำโดยนัยตรงกันข้าม มีการฟังโดย
 เคารพ เป็นต้น”

“ภิกษุทั้งหลาย
เธอจงมองดูโลกนี้
โดยความเป็นของว่างเปล่า
มีสติอยู่ทุกเมื่อ
ถอนอัตตานุทิฏฐิ
คือความยึดมั่นถือมั่นเรื่องตัวตนเสีย
ด้วยประการฉะนี้
เธอจะเบาสบาย คลายทุกข์ คลายกังวล
ไม่มีความสุขใดยิ่งกว่าการปล่อยวาง
และการสำรวมตนอยู่ในธรรม”

พระพุทธองค์ตรัสกับพระอานนท์ว่า “มาเถิดอานนท์ เราจักไป
กุสินารานครด้วยกัน” พระอานนท์รับพุทธบัญชา แล้วประกาศให้
ภิกษุทั้งหลายทราบพร้อมกัน แล้วเดินจากสถานที่นั้น มุ่งสู่กุสินารา
นคร ในระหว่างทางทรงเหน็ดเหนื่อยมาก จึงแวะเข้าร่วมพฤกษ์
ไบหนาดันหนึ่ง รับสั่งให้พระอานนท์ปูผ้าสังฆาฏิ ทำเป็นสี่ชั้น

“อานนท์ เราเหน็ดเหนื่อยเหลือเกิน อาพาทก็มีอาการรุนแรง
ขึ้น เร็วเข้าเถิดรีบปูลาดสังฆาฏิลง เราจะนอนพักผ่อน และขอให้
เธอไปนำน้ำมาดื่มพอแก้กระหาย”

“พระเจ้าข้า” พระอานนท์ทูล “เกวียนเป็นจำนวนมากเพิ่งผ่าน
พื้นลำน้ำไปสักครู่นี้เอง น้ำยังขุ่นอยู่ ไม่สมควรที่พระองค์จะดื่ม
ขอพระองค์ไปดื่ม ณ แม่น้ำกุกุธานที่เถิด มีน้ำใสสะอาดสนิทเย็นดี”

“อย่าเลย อานนท์” พระตถาคต ตรัสเป็นเชิงวิงวอน “อย่า
คอยจนไปถึงแม่น้ำกุกุธานที่เลย เรากระหายเหลือเกิน ร่างกายร้อน
คอแห้งผาก เธอจงรีบไปนำน้ำมาเถิด”

พระอานนท์รับพุทธบัญญัติแล้ว ถือบาตรของพระตถาคตเจ้าไป
 ท่านมีอาการเส้รำซึมและวิตกกังวล เมื่อมาถึงริมแม่น้ำ ยังมอง
 เห็นน้ำขุ่นอยู่ ท่านมีอาการเหมือนว่าจะเดินกลับ แต่ด้วยความเชื่อ
 และห่วงใยในพระศาสนา จึงเดินลงไปอีก พอท่านทำท่าจะตักน้ำ
 ขึ้นมาเท่านั้น น้ำซึ่งมีสีขุ่นขาวเพราะรอยแกว้เกวียนและโคล ก็ปรากฏ
 เป็นน้ำใสสะอาดเหมือนกระจกเงา ท่านจึงตักน้ำนั้นมา แล้วรีบเดิน
 กลับ น้อมบาตรน้ำเข้าไปถวายพระศาสนา

พระพุทธองค์ทรงดีมด้วยความกระหาย พระอานนท์มองดูด้วย
 ความชื่นชมในพุทธบารมีแล้วทูลว่า “พระพุทธเจ้าข้า อัศจรรย์จริง
 สิ่งที่ไม่เคยมีไม่เคยปรากฏ ได้มีได้ปรากฏแล้ว เป็นเพราะพุทธานุภาพ
 โดยแท้ บารมีธรรมเป็นสิ่งสมแท้” แล้วท่านก็เล่าเรื่องน้ำที่ขุ่น กลับ
 ใสสะอาดโดยฉับพลันให้พระผู้มีพระภาคสดับ พระจอมมุนีคงประทับ
 สงบนิ่ง ด้วยอาการแห่งผู้เจเนจบ และเข้าใจในความเป็นไปทั้งปวง

ก่อนหน้านี้เพียงเล็กน้อย เมื่อพระองค์ผ่านมาทางเมืองปาวา
 ประทับ ณ สวนมะม่วงของนายจุนทะ บุตรแห่งนายช่างทอง
 นายจุนทะทูลอาราธนาพระพุทธองค์รับภัตตาหาร ณ บ้านของตน
 แล้วจัดแจงขาทนียโภชนียาหารอย่างประณีต รุ่งขึ้นได้เวลาแล้ว
 อาราธนาพระพุทธองค์และภิกษุสงฆ์เพื่อเสวย พระพุทธองค์ทอด
 ทักนาคาการเห็นสุกรมัทวะ อาหารชนิดหนึ่งซึ่งย่อยยาก จึงรับสั่งให้
 ถวายแต่พระองค์แต่เพียงผู้เดียว มิให้ถวายแก่ภิกษุรูปอื่น เมื่อ
 พระองค์เสวยแล้ว ก็รับสั่งให้ฝังเสีย

ดูเถิด พระมหากรรุณาแห่งพระองค์มีถึงปานนี้ สำหรับพระองค์
 นั้นมิได้ห่วงใยในชีวิตอีกแล้ว เพราะถึงอย่างไรก็ต้องนิพพานใน
 คีวันนี้แน่นอน ทรงเป็นห่วงภิกษุสาวกจะลำบาก ถ้าฉันอาหารที่

ย่ออยากชนิดนั้น ประหนึ่งมารดาหรือบิดาผู้เปี่ยมด้วยเมตตาธรรม ในบุตรของตน ทราบว่าอะไรจะทำใ้บุตรธิดาลำบาก ย่อมพร้อมที่จะรับความลำบากอันนั้นเสียเอง

สุกรมัทวะให้ผลในทันที อาการประชวรของพระองค์ทรุดหนัก ลงอย่างน่าวิตก มีพระบังคนเป็นโลหิต แต่ถึงกระนั้นก็ยังเสด็จด้วยพระบาทเปล่า จากปาวาสู่กุสินารานครดังกล่าวแล้ว

พระองค์ต้องหยุดพักเป็นระยะๆ หลายครั้ง ก่อนจะถึงกุสินาราราชธานีแห่งมัลลกษัตริย์ ณ ไตรัมพุกษัไบหนาแห่งหนึ่ง ขณะที่พระองค์หยุดพัก มีบุตรแห่งมัลลกษัตริย์ นามว่า ปุกกุสะ เคยเป็นศิษย์ของอาฬารดาบส กาลามโคตร เดินทางจากกุสินาราเพื่อไปยังปาวานคร ให้เห็นพระผู้มีพระภาค แล้วเกิดความเลื่อมใส จึงน้อมนำผ้าคลุมาม ซึ่งมีสีเหมือนทองสินธพเข้าไปถวาย รับสั่งให้ถวายแก่พระองค์ผืนหนึ่ง แก่พระอานนท์ผืนหนึ่ง

พระอานนท์เห็นว่า ผ้านั้นไม่สมควรแก่ตน จึงน้อมนำผ้านั้นเข้าไปถวายพระผู้มีพระภาคอีกผืนหนึ่ง พระพุทธองค์ทรงนุ่งและห่มแล้ว ผ้านั้นสวยงามยิ่งนัก ปรากฏประดุกถ่านเพลิงปราศจากควัน และเปลวพระฉวีของพระองค์เล่า ก็ช่างผุดผ่องงดงามเกินเปรียบ ท่านได้เห็นเหตุการณ์ดังนั้น จึงกราบทูลพระพุทธองค์ว่า

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้ประเสริฐ ข้าพระองค์สังเกตเห็นพระฉวีของพระองค์ผุดผ่องยิ่งนัก เกินที่จะเปรียบด้วยสิ่งใด เปล่งปลั่งมีรัศมี พระองค์ผู้ประเสริฐ บัดนี้พระองค์ทรงมีพระชนมายุถึงแปดสิบแล้ว อยู่ในวัยชราเต็มที เหมือนผลไม้สุกจนอม อนึ่งแล้ว เวลานี้พระองค์ทรงพระประชวรหนัก ร่างกายเป็นผู้มีโรคเบียดเบียน แต่เหตุไฉนผิวพรรณของพระองค์ จึงผุดผ่องยิ่งนัก”

“อานนท์ พระศาสดาตรัสตอบ “เป็นธรรมดาของพระพุทธเจ้าที่เป็นอย่างนี้ ในคราวจะตรัสรู้คราวหนึ่ง และก่อนที่จะนิพพานอีกคราวหนึ่ง ผิพรรณแห่งตถาคตย่อมปรากฏงดงามประดุจรัศมีแห่งสุริยาเมื่อแรกรุ่งอรุณ และจวนจะอัสดง ดูกร อานนท์ ในยามสุดท้ายแห่งราตรีนี้ ตถาคตจะต้องปรินิพพานในระหว่างต้นสาละทั้งคู่ ซึ่งโน้มกิ่งเข้าหากัน มีใบใหญ่หนา มีดอกเป็นช่อชั้น” ตรัสดังนั้นแล้ว จึงเสด็จนำพระอานนท์ไปสู่ฝั่งน้ำกกุธานที เสด็จลงทรงสำราญตามพระพุทธรักษาแล้วเสด็จขึ้นจากกกุธานที ไปประทับ ณ อัมพวัน รับสั่งให้พระจุนทะ น้องชายพระสารีบุตร ปลูกดั่งขมาภิเษกเป็นสี่ชั้น แล้วบรรทมด้วยสีหไสยา คือตะแคงขวา เอาพระหัตถ์รองรับพระเศียร ช้อนพระบาทให้เหลื่อมกัน มีพระสติสัมปชัญญะ ตั้งพระทัยว่าจะลุกขึ้นในไม่ช้า

ขณะนั้นเอง ความปริวิตกถึงนายจุนทะ ผู้ถวายสุกรมัทวะก็เกิดขึ้น จึงตรัสกับพระอานนท์ว่า “อานนท์ เมื่อเรานิพพานไปแล้ว อาจมีผู้กล่าวโทษจุนทะว่า ถวายอาหารที่เป็นพิษ จนเป็นเหตุให้เราปรินิพพาน หรือมิฉะนั้น จุนทะอาจจะเกิดวิปปฏิสาร เดือดร้อนใจตัวเองว่า เพราะเสวยสุกรมัทวะอันตนถวายแล้ว พระตถาคตจึงนิพพาน

ดูกรอานนท์ บิณฑบาตทานที่มีอานิสงส์มาก มีผลไพศาล มีอยู่สองคราวด้วยกัน คือเมื่อนางสุชาดาถวายเรา ก่อนจะตรัสรู้ครึ่งหนึ่ง และอีกครึ่งหนึ่ง ที่จุนทะถวายนี้ ครั้งแรก เสวยอาหารของสุชาดาแล้วตถาคต ก็ถึงซึ่งกิเลสนิพพาน คือการดับกิเลสครึ่งหลังนี้ เสวยอาหารของจุนทะ บุตรนายช่างทองแล้ว เราก็นิพพานด้วยด้วยขันธนิพพาน คือดับขันธ อันเป็นวิบากที่ยังเหลืออยู่ ถ้าใครๆ จะพึงตำหนิจุนทะ เธอพึงกล่าวให้เขาเข้าใจตามนี้ ถ้าจุนทะ

จะฟังเดี๋ยวดร้อใจ เธอฟังกล่าววลอบใจให้เขาคลายวิตกกังวลเสีย
อาหารของจนทะ เป็นอาหารมือสุดท้ายสำหรับเรา”

ครั้นแล้วพระผู้มีพระภาคเจ้า มีพระอาณนทเป็นปัจฉาสมณะ
มีภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่เป็นบริวารเสด็จข้ามแม่น้ำหิรัญญวดี ถึงกรุง
กุสินารา เสด็จเข้าสู่ศาลวโนทยาน คืออุทยานซึ่งสระพริกพริ้ง
ด้วยต้นสาละ รับสั่งให้พระอาณนทจัดทำนบรทระหว่างต้นสาละ
ซึ่งมีกิ่งโน้มเข้าหากัน ให้หันพระเศียรไปทางทิศอุดร

ครั้งนั้นมีบุคคลเป็นจำนวนมาก จากสารทิศต่างๆ เดินทางมา
เพื่อเฝ้าพระพุทธสรีระเป็นปัจฉิมกาล แต่เป็นปริณทลกว้างออกไป
สุดสายตา สมเด็จพระมหาสมณะทรงเห็นเหตุการณ์ดังนี้แล้ว
จึงตรัสกับพระอาณนท เป็นเชิงปรารภว่า

“อาณนท พุทธบริษัททั้งสี่ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา
ทำสักการบูชาเราด้วยเครื่องบูชาสักการะทั้งหลายอันเป็นอามิส
เช่น ดอกไม้ ธูป เทียน เป็นต้น หาชื่อว่าบูชาตถาคตด้วยการบูชา
อันยังไม่ อาณนทเอ๋ย ผู้ใดปฏิบัติตามธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ปฏิบัติ
ธรรมอันเหมาะสม ผู้นั้นแลชื่อว่า สักการะบูชาเรา ด้วยการบูชา
อันยอดเยี่ยม”

พระอาณนททูลว่า “พระองค์ผู้เจริญ เมื่อก่อนนี้ ออกพรรษา
แล้ว ภิกษุทั้งหลายต่างพากันเดินทางมาจากทิศานุทิศ เพื่อเฝ้า
พระองค์ ฟังโอวาทจากพระองค์ บัดนี้ พระองค์จะปรินิพพานเสียแล้ว
ภิกษุทั้งหลายจะฟังไป ณ ที่ใด?”

“อาณนท สถานที่อันเป็นเหตุให้ระลึกถึงเราก็มียู่ คือสถานที่
ที่เราประสูติแล้ว คือ ลุมพินีวันสถาน สถานที่ที่เราตั้งอาณาจักรแห่ง
ธรรมขึ้นเป็นครั้งแรก คือ ป่าอิสิปตนมฤคทายะ แขวงเมืองพาราณสี

สถานที่ที่เราตรัสรู้จนตรัสสัมมาสัมโพธิญาณ บรรลุความรู้อันประเสริฐ ทำกิเลสให้สิ้นไป คือ โพธิมณฑล ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม และสถานที่ที่เราจะปรินิพพาน ณ บัดนี้ คือ ป่าไม้สาละ ณ นครกุสินารา อานนท์เอ๋ย สถานที่ที่ทั้งสี่แห่งนี้ เป็นสังเวชนียสถาน สาราณียสถาน สำหรับให้ระลึกถึงเรา และเดินตามรอยพระบาทแห่งเรา”

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ในพรหมจรรย์นี้ มีสุภาพสตรี เป็นอันมากเข้ามาเกี่ยวข้องกับ อยู่ในฐานะต่างๆ เป็นมารดาบ้าง เป็น พี่หญิงน้องหญิงบ้าง เป็นเครือญาติบ้าง และเป็นผู้เลื่อมใสใน พระรัตนตรัยบ้าง ภิกษุจะพึงปฏิบัติต่อสตรีอย่างไร ?

“อานนท์ การที่ภิกษุจะไม่ดูไม่แลสตรีเพศเสียเลย นั้นเป็นการดี”

“ถ้าจำเป็นต้องดูต้องเห็นแล้ว พระเจ้าข้า” พระอานนท์ทูลซัก

“ถ้าจำเป็นต้องดูต้องเห็น ก็อย่าพูดด้วย อย่าสนทนาด้วย นั้นเป็นการดี” พระศาสดาตรัสตอบ

“ถ้าจำเป็นต้องสนทนาด้วยแล้ว พระเจ้าข้า จะปฏิบัติอย่างไร”

“ถ้าจำเป็นต้องสนทนาด้วย ก็จงมีสติไว้ ควบคุมสติให้ดี สำรวม อินทริย์ วาจาให้เรียบร้อย อย่าให้ความกำหนัดยินดี หรือความหลงใหล ครอบงำจิตใจได้ อานนท์ เรากล่าวว่าสตรีที่บุรุษเอาใจเข้าไปเกาะเกี่ยว นั้น เป็นมลทินของพรหมจรรย์”

“แล้วสตรีที่บุรุษมิได้เอาใจเข้าไปเกี่ยวเกาะแล้ว พระเจ้าข้า จะ เป็นมลทินของพรหมจรรย์หรือไม่ ?”

“ไม่เป็นช้อานนท์ เธอระลึกได้อยู่หรือเราเคยพูดไว้ว่า อารมณฺ์ อันวิจิตร สิ่งสวยงามในโลกนี้มีไช่กาม แต่ความกำหนัดที่เกิดขึ้น เพราะการดำริต่างหากเล่า เป็นกามของคน เมื่อกระชากความพอใจ

ออกเสียได้แล้ว สิ่งวิจิตรสวยงามก็อยู่อย่างเก๋ๆ ทำพิษอะไรมิได้อีกต่อไป”

พระผู้มีพระภาคบรมทสมบหนึ่ง พระอานนท์ก็พลอยนิ่งตามไปด้วย ดูเหมือนท่านจะตรีกตรองพุทธวจนะที่ตรัสจบลงสักครู่นี้

ความเงียบสงบปกคลุมอยู่ครู่หนึ่ง แล้วพระอานนท์ก็ทูลว่า

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อพระองค์ปรินิพพานไปแล้วจะปฏิบัติเกี่ยวกับพุทธสรีระอย่างไร”

“อย่าเลยอานนท์” พระศาสดาทรงห้าม “เธออย่ากังวลกับเรื่องนี้เลย หน้าที่ของพวกเธอคือ คຸ້ມครองตนด้วยดี จงพยายามทำความเพียรเผาบาป ให้เราร้อนอยู่ทุกอริยาบถเถิด สำหรับเรื่องสรีระของเรา เป็นหน้าที่ของคฤหัสถ์ที่จะพึงทำกัน กษัตริย์ พราหมณ์ และคหบดีเป็นจำนวนมาก ที่เลื่อมใสศรัทธาก็มีอยู่ไม่น้อย เขาคงทำกันเองเรียบร้อย”

“พระเจ้าข้า” พระอานนท์ทูล “เรื่องนี้เป็นหน้าที่ของคฤหัสถ์ก็จริงอยู่ แต่ถ้าเขาถามข้าพระองค์ ข้าพระองค์จะพึงบอกเขาอย่างไร”

“อานนท์ ชนทั้งหลาย เมื่อปฏิบัติต่อสรีระแห่งพระเจ้าจักรพรรดิอย่างไร ก็พึงปฏิบัติต่อสรีระแห่งตถาคตอย่างนั้นเถิด”

“ทำอย่างไรเล่า พระเจ้าข้า”

“อานนท์ คืออย่างนี้ เขาจะพันสรีระแห่งพระเจ้าจักรพรรดิด้วยผ้าใหม่ แล้วซับด้วยสำลี แล้วพันด้วยผ้าใหม่อีก ทำอย่างนี้ถึงห้าร้อยคຸ້ หรือห้าร้อยชั้น แล้วนำวางในรางเหล็กซึ่งเต็มไปด้วยน้ำมัน แล้วปิดครอบด้วยรางเหล็กเป็นฝา แล้วทำจิตภาวนาด้วยไม้หอมนานาชนิด แล้วถวายพระเพลิง เสร็จแล้วเชิญพระอัฐิธาตุแห่งพระเจ้า

จักรพรรดินั้นไปบรรจุสถูปซึ่งสร้างไว้ ณ ทางสี่แพร่ง และสระแห่ง
ตลาคตก็ทำเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อผู้เลื่อมใสจักได้บูชา และเป็น
ประโยชน์สุขแก่เขา ตลอดกาลนาน”

และแล้วพระพุทธองค์ทรงแสดงอุปารหุบุคคล คือบุคคลผู้ควร
บรรจุอัฐธาตุไว้ในพระสถูปสี่จำพวก คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก และพระเจ้าจักรพรรดิ

ตรัสแล้วบรมมหนึ่งอยู่ พระอนนทถอยออกจากที่เฝ้า เพราะ
ความเศร้าสลดสุดที่จะอดกลั้นได้ ท่านไปยืนอยู่ที่สงัดเงียบแห่งหนึ่ง
น้ำตาไหลพรากจนอาบแฉก แล้วเสียงสะอื้นเบาๆ ก็ตามมา บัดนี้
ท่านมีอายุอยู่ในวัยชราหนับได้แปดสิบแล้ว เท่ากับพระชนมายุของ
พระผู้มีพระภาคเจ้า อุปสมบทมานานถึงสี่สิบสี่พรรษา ได้ยินได้ฟัง
พระธรรมเทศนา อบรมจิตใจอยู่เสมอ ได้บรรลุคุณธรรมขั้นต้น เป็น
โสดาบันบุคคล ผู้มีองค์ประกอบดังกล่าวนี้ ถ้าไม่มีเรื่องสะเทือนใจ
อย่างแรง คงจะไม่เศร้าโศกปริเทวนาการถึงเพียงนี้

ท่านสะอื้นสะอื้นจนสิ้นเต็มไปทั้งองค์ บางคราวจะมองเห็น
ผ้าสีเหลืองหม่นที่คลุมกายสั้นน้อยๆ ตามแรงสั่นแห่งร่างกาย แน่นนอน
ท่านรู้สึกสะเทือนใจและว่าเหวอย่างยิ่ง เป็นเวลานานเหลือเกินที่
ท่านรับใช้พระศาสนา ได้ทำหน้าที่พุทธอุปัฏฐาก และเอื้อเพื่อต่อกัน
การจากไปของพระผู้มีพระภาค จึงเป็นเสมือนกระชากดวงใจของท่าน
ให้หลุดลอย

“โอ พระองค์ผู้เป็นที่พึ่งของโลกและของข้าพระองค์” เสียง
คร่ำครวญออกมากับเสียงสะอื้น “ตั้งแต่บัดนี้ไป ข้าพระพุทธเจ้า
จักไม่ได้เห็นพระองค์อีกแล้ว พระองค์ผู้ทรงพระมหากรุณาอุจหัวง
มหารรณพ มาต่วนจากข้าพระองค์ ทั้งๆ ที่ข้าพระองค์ยังมีอาสวะ

อยู่ เหมือนพี่เลี้ยงสอนให้เด็กเดิน เมื่อเด็กน้อยพอจะหัดก้าวเท่านั้น พี่เลี้ยงก็มีอันพลัดพราวจากไป ข้าพระองค์เหมือนเด็กน้อยผู้นั้น” พระอานนท์คร่ำครวญอย่างน่าสงสาร

เมื่อพระอานนท์หายไปนานผิดปกติ พระศาสดาจึงตรัสถามว่า

“ภิกษุทั้งหลาย อานนท์หายไปไหน?”

“ไปยืนร้องไห้อยู่โคนต้นไม้โน่น พระเจ้าข้า” ภิกษุทั้งหลายทูล

“ไปตามอานนท์มานี้เถิด” พระศาสดาตรัสสั่ง

พระอานนท์เข้าสู่ที่เฝ้า ด้วยใบหน้าที่ยังชุ่มด้วยน้ำตา พระศาสดาตรัสถามว่า “อานนท์ อโยคร่ำครวญนักเลย เราเคยบอกไว้แล้วมิใช่หรือ ว่า บุคคลย่อมต้องพลัดพราวจากสิ่งที่รักที่พอใจ เป็นธรรมดา ในโลกนี้หรือโลกไหนๆ ก็ตาม ไม่มีอะไรยั่งยืนถาวรเลย สิ่งทั้งหลายมีการเกิด ย่อมมีการดับเป็นธรรมดา เป็นที่สุด ไม่มีอะไรยั่งยืนถาวร”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นประจวบดวงตะวัน” พระอานนท์ทูลด้วยเสียงสะอื้นน้อยๆ “ข้าพระองค์มาร่ำพังกว่ำ ตลอดเวลาที่พระองค์ทรงพระชนม์อยู่ ข้าพระองค์เที่ยวติดตามประจวบฉายา ต่อไปนี้ข้าพระองค์จะพังกว่ำตามผู้ใดเล่า จะพังกว่ำตั้งน้ำใช้น้ำเสวยเพื่อผู้ใด จะพังกว่ำตามเสนาสนะที่หลับที่นอนเพื่อผู้ใด อนึ่ง เวลานี้ข้าพระองค์ยังมีอาสวะอยู่ พระองค์มาต่วนปรินิพพาน ใครเล่าจะเป็นที่พึ่งของข้าพระองค์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์ กำจัดกิเลสให้หมดสิ้น ข้าพระองค์คงอยู่อย่างว่าเหวและเตี้ยวตาย เมื่อคำนึงอย่างนี้แล้ว ก็สุดจะหักห้ามความโศกสลดไปได้”

“อานนท์ เธอเป็นผู้มีบารมีธรรมที่สั่งสมมาไว้มาก เธอเป็นผู้มีบุญที่สั่งสมไว้มาก อย่าเสียใจเลย กิจอันใดที่ควรทำ แก่ตถาคต เธอได้ทำกิจนั้นอย่างสมบูรณ์ ด้วยกายกรรม วาจากรรม และมโนกรรม อันประกอบด้วยเมตตาอย่างยอดเยี่ยม จงประกอบความเพียรเถิด เมื่อเราล่วงลับไปแล้ว เธอจะต้องประสบบอหัตผล เป็นพระอรหันต์ในไม่ช้า” ตรัสดังนี้แล้ว จึงเรียกภิกษุทั้งหลายเข้ามาสู่ที่ใกล้ แล้วทรงสรรเสริญพระอานนท์เป็นอเนกปริยาย เป็นต้นว่า

“ภิกษุทั้งหลาย อานนท์เป็นบัณฑิต เป็นผู้รอบรู้และอุปัฏฐากเราอย่างยอดเยี่ยม พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งในอดีตและอนาคต ซึ่งมีภิกษุเป็นผู้อุปัฏฐากนั้น ก็ไม่ดีขึ้นไปกว่าอานนท์ อานนท์เป็นผู้ดำเนินกิจด้วยปัญญา รู้กาลที่ควร ไม่ควร รู้กาลที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่มาเฝ้าเรา ว่ากาลนี้สำหรับกษัตริย์ กาลนี้สำหรับราชามหาอำมาตย์ กาลนี้สำหรับคนทั่วไป แล้วไม่รับการยกย่องนานาประการ มีคุณธรรมนำอัครรรย์ ผู้ที่ยังไม่เคยเห็น ไม่เคยสนทนา ก็อยากเห็น อยากสนทนาด้วย อยากฟังธรรมของอานนท์ เมื่อฟังก็มีจิตใจเปลितเพลิน ยินดีในธรรมที่อานนท์แสดง ไม่อ้อมไม่เบียดด้วยธรรมวาริรส ภิกษุทั้งหลาย อานนท์เป็นบุคคลที่หาได้ยากผู้หนึ่ง”

พระอานนท์ผู้มีความห่วงใยในพระศาสดาไม่มีที่สิ้นสุด กราบทูลด้วยน้ำเสียงที่ยังเศร้าอยู่ว่า

“พระองค์ผู้เจริญ พระองค์เป็นประดุจพระเจ้าจักรพรรดิในทางธรรม ทรงสถาปนาอาณาจักรแห่งธรรมขึ้น ทรงเป็นธรรมราชา สูงยิ่งกว่าราชาใดๆ ในพื้นพิภพนี้ ข้าพระองค์เห็นว่า ไม่สมควรแก่พระองค์เลย ที่จะปรินิพพานในเมืองกุสินารา อันเป็นเมืองเล็ก เมืองน้อย ขอพระองค์ไปปรินิพพาน ในเมืองใหญ่ๆ เช่น ราชคฤห์

สาวตติ จำปา สาเกต โกสุมพี พาราณสี เป็นต้น เกิดพระเจ้าข้า
 ในมหานครเหล่านั้น กษัตริย์ พราหมณ์ เศรษฐี คหบดี และชาว
 นครทุกชั้น ที่เลื่อมใสในพระองค์ก็มีอยู่มากจักได้ทำมหาสักการะ
 แต่สรีระแห่งพระองค์เป็นมโหฬาร ควรแก่การเป็นพระสัมมาสัม-
 พุทธเจ้า ซึ่งอุดมรัตน์ในโลก”

“อานนท์ เธออย่ากล่าวอย่างนั้นเลย ชีวิตของตถาคตเป็นชีวิต
 แบบอย่าง ตถาคตนิพพานไปแต่เพียงรูปเท่านั้น แต่เกียรติคุณของ
 เราคงอยู่ต่อไป เราต้องการให้ชีวิตนี้ งามทั้งในเบื้องต้น ท่ามกลาง
 และที่สุด อานนท์เอ๋ย ตถาคตอุบัติแล้วเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชน
 เมื่ออุบัติมาสู่โลกนี้ เราเกิดแล้วในป่า นามว่าลุมพินี เมื่อตรัสรู้อนุตร-
 สัมมาสัมโพธิญาณ เราก็ได้บรรลุแล้วในป่าตำบลอรุเวลาเสนานิคม
 แขวงเมืองราชคฤห์มหานคร เมื่อตั้งอาณาจักรแห่งธรรมขึ้นเป็น
 ครั้งแรก ได้สาวกเพียงห้าคน เราก็ตั้งลงแล้ว ณ ป่าอิสิปตนมฤค-
 ทายะ เขตเมืองพาราณสี ครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้ายแห่งเรา เราก็ควร
 นิพพานในป่าเช่นเดียวกัน”

“อหนึ่ง กุสินารานี้ แม้บัดนี้จะเป็นเมืองน้อย แต่ในโบราณกาล
 กุสินารานี้ เคยเป็นเมืองใหญ่มาแล้ว เคยเป็นที่ประทับของพระเจ้า
 จักรพรรดิ นามว่า มหาสุทิสสนะ นครนี้เคยชื่อกุสาวดี เป็นราชธานี
 ที่สมบูรณ์ มั่งคั่ง มีคนมาก มีมนุษย์นิกรเคลื่อนกล่น พรั่งพร้อม
 ด้วยธัญญาหาร มีรมณีสถานที่บันเทิงจิต ประดุจดั่งราชธานีแห่ง
 ทิพยนครจักรพรรดิ กุสาวดีราชธานีนั้น ก็ก້อง คุฤหาสน์ ทั้งกลางวัน
 และกลางคืน ด้วยเสียงลิบประการ คือ เสียงคชสาร เสียงภาชี
 เสียงสังข์ รวมทั้งสำเนียงประชาชน เรียกกันบริโภคาอาหาร ด้วยความ
 สำราญเบิกบานจิต”

“พระเจ้ามหาสุทฺถสสนะองค์จักรพรรดิเล่า ก็ทรงเป็นอิสราธิบดี
ในปฐพีมณฑล ทรงชำระปัจจามิตรโดยธรรม ไม่ต้องใช้ทัณฑ์
และศัสตรา ชนบทสงบราบคาบ ปราศจากโจรผู้ร้าย มารดาและ
บุตรีธิดา มีความอímอกด้วยความปลอดภัย ประตู่บ้านปราศจาก
ลิมสลัก เป็นนครที่รื่นรมย์ร่มเย็น สมเป็นราชอาณาจักรแห่งพระเจ้า
จักรพรรดิอย่างแท้จริง”

“อีกอย่างหนึ่ง อานนท์เอ๋ย เมื่อมองมาทางธรรม ให้เกิด
สังเวชสลดจิต ก็พอคิดได้ว่า สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน มุ่งไป
สู่จุดสลายตัว อานนท์จงดูเถิด พระเจ้าจักรพรรดิมหาสุทฺถสสนะ
ก็สิ้นพระชนม์ไปแล้ว เมืองกุสาวดีก็เปลี่ยนมาเป็นกุสินาราแล้ว
ประชาชนชาวกุสาวดีก็ตายกันไปหมดแล้ว นี่แล ไม่มีอะไรเที่ยง
ไม่มีอะไรยั่งยืน ตถาคตเอง ก็จักนิพพานในไม่ช้านี้”

แล้วพระศาสดาก็รับสั่งให้พระอานนท์ไปแจ้งข่าวปรินิพพาน
แก่มัลลกษัตริย์ ว่าพระตถาคตเจ้า จักปรินิพพานในยามสุดท้ายแห่ง
ราตรี เมื่อมัลลกษัตริย์ผู้ครองนครกุสินาราสดับข่าวนี้ ต่างก็ทรง
กำสรดโศกาครุร ทุกข์โทมนัสทับทวี สยายพระเกศา ยกพระพาหา
ทั้งสองขึ้นแล้วคร่ำครวญ ล้มกลิ้งเกลือก ประหนึ่งบุคคลที่เท้าขาด
รำไรรำพันถึงพระโลกนาถว่า “พระโลกนาถ ต่วนปรินิพพานนัก
ดวงตาของโลกดับลงแล้ว ประดุจสุริยาซึ่งให้แสงสว่างดับวูบลง”

ด้วยอาการโศกาครุรดังนี้ มัลลกษัตริย์ ตามพระอานนท์ไปเฝ้า
พระศาสดา ณ สาโลวเนทยาน พระอานนท์จัดให้เข้าเฝ้าเป็นตระกูลๆ
ไป แล้วกลับสู่สันฐาคาร คิณนั้นมัลลกษัตริย์ประชุมกันอยู่จนสว่าง
มิได้บรรทมเลย

ท่ามกลางบรรยากาศดังกล่าวนี้ นักบวชปริพาชกหนุ่มคนหนึ่ง ขออนุญาตผ่านฝูงชนขอเข้าเฝ้าพระศาสดา พระอานนท์ได้สดับสำเนียงนั้น จึงออกมาจับ และขอร้องวิงวอนว่า อย่ารบกวน พระผู้มีพระภาคเจ้าเลย

“ข้าแต่ท่านอานนท์ ปริพาชกผู้นั้นกล่าว “ข้าพเจ้าขออนุญาตเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า เพื่อทูลถามข้อข้องใจบางประการ ขอท่านได้โปรดอนุญาตเถิด ข้าพเจ้าสุภัททปริพาชก”

“อย่าเลยสุภัททะ ท่านอย่ารบกวนพระผู้มีพระภาคเจ้าเลย พระองค์ทรงลำบากพระวรกายมากอยู่แล้ว พระองค์ประชวรหนักจะปรินิพพานในยามสุดท้ายแห่งราตรีนี้แน่นอน”

“ท่านอานนท์” สุภัททะวิงวอนต่อไป “โอกาสของข้าพเจ้าเหลือเพียงเล็กน้อย ขอท่านอาศัยความเอ็นดู โปรดอนุญาตให้ข้าพเจ้าเฝ้าพระศาสดาเถิด”

พระอานนท์คงทักทานอย่างเดิม และสุภัททะ ก็อ้อนวอนครั้งแล้วครั้งเล่า ไม่ยอมย่อท้อ จนกระทั่งได้ยินถึงพระศาสดา พระมหากรุณาอันไม่มีที่สิ้นสุด รับสั่งกับพระอานนท์ว่า “อานนท์ ให้สุภัททะเข้ามาหาตถาคตเถิด”

เพียงเท่านั้น สุภัททะปริพาชกก็ได้เข้าเฝ้าสมประสงค์ เขากราบลงใกล้แท่นบรรทมแล้วทูลว่า “ข้าแต่พระจอมมุนี ข้าพระองค์นามว่าสุภัททะ ถือเพศเป็นปริพาชกมาไม่นาน ได้ยินกิตติศัพท์เล่าลือเกียรติคุณแห่งพระองค์ แต่ก็หาได้เคยเข้าเฝ้าไม่ บัดนี้พระองค์จะดับขันธปรินิพพานแล้ว ข้าพระองค์ขอประทานโอกาสซึ่งมีอยู่น้อยนี้ ทูลถามข้อข้องใจบางประการ เพื่อจะได้ไม่เสียใจภายหลัง”

“ถามเกิดสุภัททะ” พระศาสดาตรัส

“พระองค์ผู้เจริญ คณาจารย์ทั้งหลายคือ ปุณณะกัสสปะ มักขลิโคศาล อชิตเกสสัมพล ปกุกะกัจฉายนะ สัตถุชัยเวลัญฐบุตร และนิครนถ์นาฏบุตร เป็นศาสดาเจ้าลัทธิตที่มีคนนับถือมาก เคารพบูชา มากศาสดาเหล่านี้ ยังจะเป็นพระอรหันต์หมดกิเลสหรือประการใด”

“เรื่องนี้หรือสุภัททะ ที่เธอตื่นนอนชวนขวยมาหาเราด้วยความพยายามอย่างยิ่งยวด” พระศาสดาตรัสทั้งยังหลับพระเนตรอยู่

“เรื่องนี้เองพระเจ้าข้า” สุภัททะทูล

พระอานนทฐีสิกรวะนกระวายทันที เพราะเรื่องที่สุภัททะมารบกววน พระศาสดานั้นเป็นเรื่องที่ไร้สาระเหลือเกิน ขณะที่พระอานนทฐีจะเชิญสุภัททะออกจากที่เฝ้านั่นเอง พระศาสดาก็ตรัสขึ้นว่า

“อย่าสนใจกับเรื่องนั้นเลย สุภัททะ เวลาของเราและของเธอเหลือน้อยเต็มทีแล้ว จงถามสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่เธอเองเถิด”

“ข้าแต่ท่านสมณะ ถ้าอย่างนั้นข้าพระองค์ขอลุกถามปัญหาสามข้อ คือ รอยเท้าในอากาศที่มีอยู่หรือไม่ สมณะภายนอกศาสนาของพระองค์มีอยู่หรือไม่ สังขารที่เที่ยงมีอยู่หรือไม่ ?

“สุภัททะ รอยเท้าในอากาศนั้นไม่มี ศาสนาใดไม่มีอริยมรรคมีองค์แปด สมณะผู้สงบถึงที่สุดก็ไม่มีในศาสนานั้น สังขารที่เที่ยงนั้นไม่มีเลย สุภัททะ ปัญหาของเธอมีเท่านี้หรือ ?”

“มีเท่านี้พระเจ้าข้า” สุภัททะทูลแล้วนั่งอยู่

พระพุทธองค์ผู้ทรงอนาวรณญาณ ทรงทราบอุปนิสัยของสุภัททะแล้วจึงตรัสต่อไปว่า “สุภัททะ ถ้าอย่างนั้นจงตั้งใจฟังเถิด เราจะแสดง

ธรรมให้ฟังแต่โดยย่อ ดุจรสุภัททะ อริยมรรคประกอบด้วยองค์แปด เป็นทางประเสริฐ สามารถให้บุคคลผู้เดินไปตามทางนี้ ถึงซึ่งความสุขสงบเย็นเต็มที เป็นทางเดินไปสู่อมตะ ดุจรสุภัททะ ถ้าภิกษุหรือใครก็ตามจะพึงอยู่โดยชอบ ปฏิบัติดำเนินตามมรรคอันประเสริฐ ประกอบด้วยองค์แปดนี้อยู่ โลกก็จะไม่พึงว่างจากพระอรหันต์”

สุภัททะฟังพระพุทธดำรัสนี้แล้วเลื่อมใส ทูลขอบรรพชาอุปสมบท พระพุทธองค์ตรัสว่า ผู้ที่เคยเป็นนักบวชในศาสนาอื่นมาก่อน ถ้าประสงค์จะบวชในศาสนาของพระองค์ จะต้องอยู่ติดถิย-ปริวาสคือ บำเพ็ญตนทำความดี จนภิกษุทั้งหลายไวใจ เป็นเวลาสี่เดือนก่อนแล้ว จึงจะบรรพชาอุปสมบทได้ สุภัททะทูลว่า เขาพอใจอยู่บำรุงปฏิบัติภิกษุทั้งหลายสักสี่ปี

พระศาสดาทรงเห็นความตั้งใจจริงของสุภัททะ ดังนั้นจึงรับสั่งให้พระอานนท์นำสุภัททะไปบรรพชาอุปสมบท พระอานนท์รับพุทธบัญญัติแล้วนำสุภัททะไป ณ ที่สวนหนึ่ง ปลงผมและหนวดแล้ว บอกกรรมฐานให้ ให้ตั้งอยู่ในไตรสรณคมณ์และศีล สำเร็จเป็นสามเณรบรรพชาแล้ว นำมาเฝ้าพระศาสดา พระผู้ทรงมหากรุณาให้อุปสมบทแก่สุภัททะเป็นภิกษุโดยสมบูรณ์แล้ว ตรัสบอกกัมมฐานอีกครั้งหนึ่ง

สุภัททะภิกษุใหม่ ตั้งใจแน่วแน่ว่าจะพยายามให้บรรลุพระอรหัตตผลในคตินี้ ก่อนที่พระศาสดาจะนิพพาน จึงออกไปเดินจงกรมอยู่ในที่สงบแห่งหนึ่ง ในบริเวณอุทยานสาละโว้นิเทศยาน

บัดนี้ร่างกายของสุภัททะภิกษุห่อหุ้มด้วยผ้ากาสาหวัดดี เมื่อต้องแสงจันทร์ในราตรีนั้น ดูผิวพรรณของท่านเปล่งปลั่งงามอำไพ มีชมิยามแห่งราตรีจวนจะสิ้นอยู่แล้ว ดวงรัชนีกลมโตเคลื่อนย้ายไปอยู่ทางท้องฟ้าด้านตะวันตก สุภัททะภิกษุตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าจะ

บำเพ็ญเพียรคืนนี้ตลอดราตรี เพื่อบูชาพระศาสดาผู้จะนิพพานใน
ปลายปัจฉิมยาม ดังนั้นแม้จะเหน็ดเหนื่อยอย่างไรก็ไม่ย่อท้อ

แสงจันทร์นวลส่องสุกสกาวเมื่อครู่นี้ดูจะอัศจรรย์ยิ่ง สุภัททะ
ภิกษุแห่งน ชื่นดูท้องฟ้า เมฆก้อนใหญ่กำลังเคลื่อนเข้าบดบัง
แสงจันทร์จนมืดดวงไปแล้ว แต่ไม่นานนัก เมฆก้อนนั้นก็เคลื่อน
คล้อยไป แสงโสมสาดส่องลงมาสว่างนวลดังเดิม

ทันใดนั้น ดวงปัญญาที่พลุ่งโพล่งขึ้นในดวงใจของสุภัททภิกษุ
เพราะนำดวงใจไปเทียบกับดวงจันทร์

“อา” ท่านอุทานเบาๆ “จิตนี้เป็นธรรมชาติที่ส่องใส มีรัศมี
เหมือนดวงจันทร์ แต่อาศัยกิเลสที่จรมาเป็นครั้งคราว จิตนี้จึงเศร้า
หมอง เหมือนก้อนเมฆบดบังดวงจันทร์ให้อับแสง”

แล้ว วิปัสสนาปัญญาที่โพล่งขึ้น ชำแรกกิเลส ทางทะเล
บาปธรรมทั้งมวล ที่ห่อหุ้มดวงจิต แหวกอวิชชาและโมหะ อันเป็น
ประจุกตาข่าย ด้วยคัสตรา คือ วิปัสสนา ชำระจิตให้บริสุทธิ์จาก
กิเลสอาสวะทั้งมวล บรรลุอรหัตตผล พร้อมด้วยปฏิบัติสัมภีทา แล้วลง
จากที่จงกรม มาถวายบังคมพระมงคลบาทแห่งพระศาสดาแล้วนั่งอยู่

ภายใต้แสงจันทร์สีนวลยองโยนั้น พระผู้มีพระภาคบรมม
เหยียดพระวรกายในท่าสี่หุไสยา แวดล้อมด้วยพุทธบริษัทมากมาย
แผ่เป็นปริมณฑล กว้างออกไปสุดสายตา ประจุกดวงจันทร์ที่ถูก
แวดล้อมด้วย กลุ่มเมฆที่ปานกัน

พระพุทธองค์ตรัสกับพระอานนท์ว่า “อานนท์ เมื่อเราล่วงลับ
ไปแล้ว เธอทั้งหลายอาจจะคิดว่า บัดนี้พวกเธอไม่มีศาสดาแล้ว
จะพึงว่าแห้ว ไร้ที่พึ่ง

อานนท์เอ๋ย ฟังประกาศให้ทราบโดยทั่วกันว่า ธรรมวินัยอันใด ที่เราได้แสดงแล้วบัญญัติแล้ว ขอให้ธรรมวินัยอันนั้น จงเป็นศาสนา ของพวกเธอแทนเราต่อไป เธอทั้งหลาย จงมีธรรมวินัยเป็นที่พึ่งเกิด อย่าได้มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งเลย

เมื่อพระอานนท์มิได้ทูลถามอะไร พระธรรมราชจึงตรัสต่อไปว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ผู้มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ผู้ใดมีความ สงสัยเรื่องพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ในมรรคหรือปฏิบัติทาใด ๆ ก็จงถามเสียบัดนี้ เธอทั้งหลายจะได้ไม่เสียใจภายหลังว่า มาอยู่เฉพาะ พระพักตร์พระศาสดาแล้ว มิได้ถามข้อสงสัยแห่งตน”

ภิกษุทุกรูปเงี้ยบกريب บริเวณปรินิพพานมณฑลสงบเงียบ ไม่มีเสียงใดๆ เลย แม้จะมีพุทธบริษัทประชุมกันอยู่เป็นจำนวนมาก ก็ตาม ทุกคนปรารถนาจะฟังแต่พระพุทธดำรัส เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจ เป็นครั้งสุดท้าย

บัดนี้ พละกำลังของพระผู้มีพระภาคเจ้าเหลืออยู่น้อยเต็มที แล้วประตุน้ำที่เทราดลงไป ในดินที่แตกกระแหง ย่อมพลันเหือดแห้ง หายไป มิได้ปรากฏแก่สายตา ถึงกระนั้นพระบรมโลกนาถก็ยัง ประทานปัจฉิมโอวาท เป็นพระพุทธดำรัสสุดท้ายว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เป็นวาระสุดท้ายแห่งเราแล้ว เราขอ เตือนเธอทั้งหลายให้จำมั่นไว้ว่า สิ่งทั้งปวงมีความเสื่อมและสิ้นไป เป็นธรรมดา เธอทั้งหลาย จงอยู่ด้วยความไม่ประมาทเถิด”

ย่างเข้าสู่ปัจฉิมยาม พระจันทร์โคจรไปทางขอบฟ้าทิศตะวันตก แสงโสมสาดส่องผ่านทิวไม้ลงมา ท้องฟ้าเกลี้ยงเกลาปราศจากเมฆ หมอก รัชนีแจ่มจรัส ดูเหมือนจะจงใจส่องแสงเปล่งปลั่งเป็นพิเศษ

ครั้งสุดท้าย แล้วสลัวลงเล็กน้อย เหมือนจงใจอาศัยในพระศาสดา ผู้เป็นครูของเทวดาและมนุษย์

พระผู้มีพระภาคมีพระกายสงบ หลับพระเนตรสนิท พระอนุรุธเถระ ซึ่งเป็นพระเถระผู้ใหญ่อยู่ในเวลานั้น และได้รับการยกย่องจากพระผู้มีพระภาคว่า เป็นเลิศทางทิพยจักขุ ได้เข้าตามตามทราบว่า พระพุทธองค์เข้าสู่ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน และจตุตถฌาน ออกจากจตุตถฌานแล้ว เข้าสู่อรุณสมาบัติ คือ อากาสนัญญาตนะ วิญญาณณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ เหนวสัญญานาสัญญาตนะ และสัญญาเวทียตนิโรธ ตามลำดับ แล้วถอยออกมาจากสัญญาเวทียตนิโรธ จนถึงปฐมฌาน แล้วเข้าสู่ปฐมฌานจนถึงจตุตถฌานอีก เมื่อออกจากจตุตถฌาน ยังไม่ทันเข้าสู่อากาสนัญญาตนะ พระองค์ก็ปรีณิพพานในระหว่างนี้เอง

ในที่สุดแม้พระองค์ก็ต้องประสพอวสานเหมือนคนทั้งหลาย พระธรรมที่พระองค์เคยพร่ำสอนมาตลอดพระชนมชีพว่า สัตว์ทั้งหลาย มีความตายเป็นที่สุคนั้น เป็นสังขธรรมที่ไม่ยกเว้นแม้แต่พระองค์เอง

นีกย้อนหลังไปเมื่อสี่สิบห้าปีก่อนปรีณิพพาน พระองค์เป็นผู้โดดเดี่ยว เมื่อปัญจวัคคีย์ทอดทิ้งไปแล้ว พระองค์ก็ไม่มีใครอีกเลย ภายใต้โพธิบัลลังก์ครั้งกระนั้น แสงสว่างแห่งการตรัสรู้ได้โชติช่วงขึ้นพร้อมด้วยแสงสว่างแห่งรุ่งอรุณ พระองค์มีเพียงหยาดน้ำค้างบนใบโพธิพฤกษ์เป็นเพื่อน ต้องเสด็จจากโพธิมณฑลไปพาราณสีด้วยพระบาทเปล่าถึงสิบวัน เพียงเพื่อหาเพื่อนผู้รับคำแนะนำของพระองค์สักห้าคนแต่มาบัดนี้ พระองค์มีภิกษุสงฆ์สาวกเป็นจำนวนแสนจำนวนล้าน มีหมู่ชนเป็นจำนวนมากเดินทางมาจากทิศานุทิศ เพียงเพื่อได้เข้าเฝ้าพระองค์ บุคคลทั้งหลายรู้สึกว่าการได้เห็นพระพุทธเจ้า

นั้น เป็นความสุขอย่างยิ่ง

เมื่อสี่สิบห้าปีมาแล้ว พระองค์ทรงมีเพียงหญ้าคามัดหนึ่ง ที่นายโสตถิยะนำมาถวาย และทรงทำเป็นที่รองประทับ มาบัดนี้มีเสนาสนะมากหลายที่สวยงาม ซึ่งมีผู้ศรัทธาสรางอุทิศถวายพระองค์ เช่น เขตวัน เวฬุวัน ชิวกัมพวัน มหาวัน ปุพพาราม นิโครธาราม โฆสิตาราม ฯลฯ เศรษฐี คหบดี ต่างแย่งชิงกันจองเพื่อให้พระองค์รับภัตตาหารของเขา แนนอนที่เดียว หากพระองค์เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ คงจะไม่ได้รับความนิยมเลื่อมใตถึงขนาดนี้ และไม่ยืนนานถึงปานนี้

เมื่อสี่สิบห้าปีมาแล้ว ภายใต้อโศกนิเวศน์อันร่มเย็นริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา พระองค์ได้บรรลุลแล้วซึ่งกิเลสนิพพาน กำจัดกิเลสและความมืดให้หมดไป และบัดนี้ ภายใต้อโศกนิเวศน์อันร่มเย็นเยือกแห่งปัจฉิมยาม พระองค์ก็ดับแล้วด้วยขันธนิพพาน

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้มีพระรูปอันวิจิตรด้วยมหาบุริสลักษณะสามสิบสองประการ ประดับด้วยอนุพยัญชนะแปดสิบ มีพระธรรมกายอันสำเร็จแล้วด้วยนานาคุณรัตนะ มีศีลขันธอันบริสุทธิ์ด้วยอาการทั้งปวงเป็นต้น ถึงฝั่งแห่งความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ด้วยยศด้วยบุญ ด้วยฤทธิ์ ด้วยกำลัง และด้วยปัญญา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ยังต้องดับแล้วด้วยการตกลงแห่งฝนคือมรณะ เหมือนกองอัคคีใหญ่ต้องดับมอดลง เพราะฝนฟ้าใหญ่ตกลงมา ฉะนั้น

พระองค์เคยตรัสไว้ว่า “ไม่ว่าพาลหรือบัณฑิต ไม่ว่ากษัตริย์พราหมณ์ ไวศยะ ศูทร หรือจันताल ในที่สุดก็ต้องป่วยหนักไปสู่ความตาย เหมือนภาษณะ ไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ ในที่สุดก็ต้องแตกสลายเหมือนกันหมด” นั้นช่างเป็นความจริงเสียนี้กระไร

อันว่าความตายนี้มีอิทธิพลยิ่งใหญ่ ไม่มีการสามารถต้านทานต่อผู้ด้วยวิธีใดๆ ได้เลยก้าวเข้าไปสู่ปราสาทแห่งกษัตริยาธิราชและแม้ในวงชีวิตของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างสง่าผ่าเผย ปราศจากความสะทสะท้านใดๆ เช่นเดียวกับการเข้าไปสู่กระท่อมน้อยของขอทาน พระยามัจจุราชนี้เป็นตุลาการที่เที่ยงธรรมยิ่งนัก ไม่เคยลำเอียงหรือกินสินบนของใครเลย ย่อมพิจารณาคดีตามบทพระอัยการและอ่านคำพิพากษาด้วยถ้อยคำอันหนักแน่น เด็ดเดี่ยว ไม่ฟังเสียงคัดค้านและขอร้องของใคร ท่ามกลางเสียงคร่ำครวญอันระคนด้วยกลืนรูปควันเทียนนั้น ท่านได้ยื่นพระหัตถ์ออกกระซกให้ความหวังของทุกคนหลุดลอย และแล้ว ทุกอย่างก็เป็นไปตามพระบัญชาของพระองค์ เมื่อมาถึงจุดนี้ ความยิ่งใหญ่ของผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลายก็จะกลายเป็นเพียงนิยายที่ไว้เล่าสู่กันฟังเท่านั้น

มงกุฎประดับเพชร ก็มีค่าเท่ากับหมวกฟาง พระคทาอันมีลวดลายวิจิตร ก็เหมือนท่อนไม้ที่ไร้ค่าเมื่อความตายมาถึงเข้า พระราชาก็ต้องถอดมงกุฎเพชรลงวาง ทิ้งพระคทาไว้ แล้วเดินเคียงคู่กับขานาหรือขอทาน ผู้ได้ทิ้งจอบ เสียม หมวกฟาง และคันไถ หรือภาชนะขอทานไว้ให้ทายาทของตน

พระผู้มิพระภาคเจ้าปรีณิพพานไปแล้ว พระกายของพระองค์เหมือนของคนที่ทั้งหลาย ซึ่งจะต้องแตกสลายไปในที่สุด แต่ความดีและเกียรติคุณของพระองค์ ยังคงดำรงอยู่ในโลกต่อไปอีกนานเท่าใดไม่อาจจะกำหนดได้ ความดีนี้เองที่เป็นสาระอันแท้จริงของชีวิต

“โอ พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ประเสริฐ พระองค์ผู้ทรงพระมหากรุณากว้างใหญ่ดุจห้วงมหรรรณพ มีน้ำพระทัยใสบริสุทธิ์ดุจน้ำค้างเมื่อรุ่งอรุณ ทรงมีพระทัยหนักแน่นดุจมहितล รับได้ทั้งเรื่องดีและ

เรื่องร้าย ทรงสละความสุข ส่วนพระองค์ชวนชวายเป็นเพื่อความสงบ
 ร่มเย็นของปวงชน พระองค์เป็นผู้ประทานแสงสว่างแก่โลกภายใน
 คือดวงจิต ประดุจพระอาทิตย์ให้แสงสว่างแก่โลกภายนอก คือท้องฟ้า
 ปลูกพี บัดนี้พระองค์บรินิพพานเสียแล้ว มองไม่เห็นแม้แต่เพียง
 พระสรีระซึ่งเคยรับใช้พระองค์ไปรยปรายธรรมรัตน์ประหนึ่งม้าแก้ว
 แห่งพระเจ้าจักรพรรดิ เป็นพาหนะนำเจ้าของตรวจความสงบสุข
 แห่งประชากร

“โอ พระมหามุนีผู้เป็นจอมชน บัดนี้ข้าพระองค์ทั้งหลายเป็น
 ประดุกนกในเวหา ไร้โพธิ์หรือไทรที่จะจับเกาะ ประดุกเด็กน้อยผู้ขาด
 มารดา เหมือนเรือที่ลอยคว้างอยู่ในมหาสมุทร อ้างอ้าง ว่าแห้วสุด
 ประมาธ จะหาใครเล่าผู้เสมอเหมือนพระองค์”

แม้พระอานนท์พุทธอนุชาเอง ก็ไม่สามารถจะอดกลั้นน้ำตา
 ไว้ได้ เป็นเวลาสี่สิบห้าปี จำเดิมแต่รับหน้าที่อุปัฏฐากมา เคยรับใช้
 ใกล้ชิดพระพุทธองค์เสมือนเงาตามองค์ บัดนี้พระพุทธองค์เสด็จ
 จากไปเสียแล้ว ท่านรู้สึกว้าเหวและเจียบเหงา ไม่ได้เห็นพระองค์
 อีกต่อไป เวลาสี่สิบห้าปีนานพอที่จะก่อความรู้สึกสะเทือนใจอย่าง
 รุนแรงเมื่อมีการพลัดพราก

แต่แล้วเรื่องทั้งหลายก็มาจบลง ด้วยสังขารที่พระองค์ทรง
 พร่ำสอนอยู่เสมอว่า **สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้น สิ่งนั้นย่อมมีการ
 ดับไปเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายทั้งปวง เกิดขึ้นเพราะมีเหตุสิ่งนั้น
 ย่อมดับได้สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นในเบื้องต้น ตั้งอยู่ในท่ามกลาง
 และดับไปในที่สุด** บัดนี้พระพุทธองค์ดับแล้ว ดับอย่างหมดเชื้อ ทั้ง
 วิบากขันธ์และกิเลสอนุสัยทั้งปวง ประดุกกองไฟดับลงแล้ว เพราะ
 หมดเชื้อ ฉะนั้น

ประวัติ
ท่านอาจารย์วัศิน อินทสระ

ชาติภูมิ

- เกิดที่หมู่บ้านท่าศาลา อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๗
- เมื่อจำความได้ พ่อแม่ได้ย้ายไปอยู่ที่หมู่บ้านตากแดด ตำบลปากกรอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

การบรรพชาอุปสมบท

- บวชเป็นสามเณรเมื่ออายุ ๑๓ ปี ที่วัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐
- อุปสมบทเป็นภิกษุเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗ ลาลิกขา เมื่อ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๗

การศึกษา

- มัธยม ๘ (สมัครสอบ)
- นครธรรมเอก
- เปรียญ ๗ (ป.ธ.๗)
- ศาสตราจารย์บัณฑิต (มหามกุฏราชวิทยาลัย)
- M.A. (ทางปรัชญา มหาวิทยาลัยบานาร์ส อินเดีย)
- ปริญญาตรีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

หน้าที่การงาน

สอนวิชาศีลธรรม

- ที่โรงเรียนราชินี
- ที่โรงเรียนพณิชยการสีลม (อาจารย์ผู้ปกครอง)
- ที่โรงเรียนเตรียมทหาร และเป็นหัวหน้าแผนกสารบัญ มียศเป็นร้อยโท
- สอนวิชาพุทธปรัชญาเถรวาท - มหายาน ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง (ประมาณ ๑๒ ปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๑ - ๒๕๓๓)
- สอนวิชาพุทธศาสนาในประเทศไทยและวิชาจริยศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ประมาณ ๑๐ ปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๓ - ๒๕๔๓)
- สอนที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เกี่ยวกับศาสนาและปรัชญาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖ - ๒๕๕๒ (เป็นระยะเวลา ๔๖ ปีเต็ม)
- สอนพิเศษประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับความรู้ทางพระพุทธศาสนาในวันอาทิตย์ ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏฯ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๕ มาจนถึง พ.ศ. ๒๕๕๓ (เป็นระยะเวลา ๒๘ ปีเต็ม)

บรรยายพิเศษในที่ต่างๆ ตามที่ได้รับเชิญ

- บรรยายธรรมทางวิทยุตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๙ จนถึง พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยออกเป็นรายการสดบ้าง ใช้เทปบ้าง (เป็นระยะเวลา ๑๑ ปีเต็ม)

การประพันธ์

- เขียนหนังสือประเภทต่างๆ เช่น นวนิยายอิงหลักธรรม อธิบายหลักธรรม ฯลฯ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖ มาจนถึงปัจจุบัน มีประมาณกว่า ๑๖๐ ชื่อเรื่อง บางชื่อเรื่องก็มีหลายเล่ม เช่น *ทางแห่งความดี* เป็นต้น

ทำนิตยสาร

- เป็นบรรณาธิการนิตยสารธรรมจักร ของมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๒๙ - ๒๕๓๙
- เป็นบรรณาธิการนิตยสารศุภมิตร ของมูลนิธิส่งเสริมกิจการศาสนาและมนุษยธรรม (กศม.) ของวัดมกุฏกษัตริยาราม ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ - ๒๕๕๑

รางวัลพิเศษ

- ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ได้รับรางวัลชมเชยจากคณะกรรมการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ประเภทสารคดี หนังสือเรื่อง “จริยาบท” และในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ หนังสือเรื่อง *จริยศาสตร์*
- ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้รับพระราชทานรางวัล “เสาศาสนาธรรมจักร” ในฐานะผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาประเภทวรรณกรรม เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี
- ปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ได้รับเกียรติคุณบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะเป็นรางวัลชมเชย ประเภทสร้างสรรค์ด้านศาสนา จากบทความเรื่อง “หลักกรรมกับการพึ่งตนเอง”
- ๒๒ เมษายน ๒๕๕๒ ได้รับรางวัล “พุทธคุณูปการ กาญจนเกียรติคุณ” ในฐานะผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา จากคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงวัฒนธรรม
- ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๓ ได้รับรางวัล “บุชเนียบุคคลด้านภาษาไทย” เนื่องในวันภาษาไทยแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๓ จากกระทรวงวัฒนธรรม
- ๒๔ มกราคม ๒๕๕๕ ได้รับรางวัล “นราธิป” ในฐานะนักเขียนอาวุโส ประจำปี ๒๕๕๗ จากสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย (ในพระบรมราชูปถัมภ์)
- ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๕ ได้รับรางวัล “ผลงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาดีเด่นด้านวรรณกรรม” ประจำปี ๒๕๕๕ จากมูลนิธิศาสตราจารย์พิเศษจำนงค์ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

เรื่องพระอานนท์พุทธอนุชา

เรื่อง *พระอานนท์ พุทธอนุชา* นอกจากจะได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในสังคมไทยแล้ว สารานุกรมวรรณกรรมโลกในศตวรรษที่ ๒๐ (Encyclopedia of World Literature in 20th Century) ได้นำเรื่องพระอานนท์พุทธอนุชาไปสดุดีไว้ในหนังสือดังกล่าวนั้น เป็นทำนองว่าได้ชี้ทางออกให้แก่สังคมไทยที่สับสนวุ่นวายอยู่ด้วยปัญหาหนักอึ้ง

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย

บัดนี้เป็นวาระสุดท้ายแห่งเราแล้ว
เราขอเตือนเธอทั้งหลายให้จำมั่นไว้ว่า
สิ่งทั้งปวงมีความเสื่อมและสิ้นไปเป็นธรรมดา
เธอทั้งหลายจงอยู่ด้วยความไม่ประมาทเถิด”

www.kanlayanatam.com
Facebook : kanlayanatam